

71.186.505

Чытайце ў нумары:
Партрэт Ільча ● „Усі-
мі поспехамі абавя-
заны...” ● Так, як Гэ-
ля ● Падружыў нас
політэхнічны ● Вера
ў лёс ● Апавяданні
Я. Брыля і Р. Рэlesa

**работніца
і сялянка**

4 1971

ТОЛЬКІ НАПЕРАД!

Аляксандр МІРОНАЎ

Кожны свой Першамай савецкія людзі сустракаюць урачыстымі, святочнымі рапартамі пра здабытыя перамогі. Гэта стала ў нас традыцыяй: калі, як не вясной, у пару найвышэйшага росквіту жыццёвых і творчых сіл, азірнуцца і на мінулыя гады, і на пражытую трэць года бягучага? Азірнуцца і падумаць: «А ці добры разбег узлялі мы, каб і сёлетні працоўны год завяршыць крокам толькі наперад, да камунізма?»

Сёлетні Першамай у нас асаблівы: свята вясны першага года дзевятай пяцігодкі. А год гэты гістарычны ўдвая: год XXVII з'езда Камуністычнай партыі нашай рэспублікі і XXIV з'езда роднай Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Вось і азірнемся: як мы пражылі мінулыя пяць гадоў? І падумаем: як пойдзем далей? Бо Першамай заўсёды быў і будзе аглядам творчых сіл будаўнікоў камунізма і іх няўменнай, непахіснай вернасці бессмяротным заповітам Уладзіміра Ільіча Леніна.

Няма для нашай партыі найвышэйшага абавязку, чым беззапаветнае служэнне вялікаму савецкаму народу. А гэта і ёсць адзін з найгалоўнейшых ленинскіх заветаў. Выконваючы яго, мы яшчэ ў кастрычніку мінулага года завяршылі пяцігодку, а потым выпусцілі звыш плана розных вырабаў на многія сотні мільёнаў рублёў. На многія сотні мільёнаў, і ўсё гэта — для штодзённых патрэб, для рэальнай карысці, для сапраўднага шчасця літаральна кожнага з нас!

Я не бяруся пералічаць усе прамысловыя прадпрыемствы нашай рэспублікі, якія за гады мінулай пяцігодкі ўступілі ў строй. Іх больш за пяцьдзсят. Але я не магу не назваць такіх, якіх не толькі ў цяперашняй Беларусі, а і ва ўсёй дзяржаўнай Расіі не было ніколі. Гэта Гродзенскі хімічны камбінат. Гомельскі хімічны камбінат. Другі і Трэці калійныя камбінаты ў Салігорску. Бярозаўская ДРЭС. Магілёўскі камбінат сінтэтычнага валакна. Тры аграгаты Лукомльскай ДРЭС.

І ўсё гэта — за кароткія пяць гадоў, за час, на працягу якога чалавечы дзіця паспявае прайсці шлях ад палёнак да першых літар букварал. Ды што гаварыць пра пяцігадовы тэрмін, калі ў мінулым адсталая, сярмяжная Беларусь усяго толькі за сямідзсяты год дала неабсяжнаму Савецкаму Саюзу 49 працэнтаў усіх яго калійных угнаенняў, 19 працэнтаў поліэтылену, 10 працэнтаў хімічных валокнаў, 18 працэнтаў трактараў, 13 працэнтаў металарэжучых станкоў і аўтаматычных ліній і 22 працэнты матэрыялаў!

За адзін толькі сямідзсяты год!

А ў сельскай гаспадарцы?

Чысты даход калгасаў і прыбытак саўгасаў рэспублікі выраслі за пяцігоддзе роўна ў пяць разоў і склалі ў мінулым годзе пяцьсот мільёнаў рублёў. Збор збожжа павялічыўся на 53 працэнты, бульбы — на 43, вытворчасць мяса — на 73, малака — на 66 працэнтаў і яек — у 2,4 раза. Працаўнікі сельскай гаспадаркі прадалі дзяржаве звыш намечанага плана 963 тысячы тон збожжа, 398 тысяч тон бульбы, 871 тысячу тон мяса, больш як два мільёны тон малака і без малага 300 мільёнаў штук яек.

Ці ж гэта не сведчанне нашага ўсенароднага дабрабыту, асабістага дабрабыту літаральна кожнага з нас, для каго ленинская партыя камуністаў дзень за днём, за годам год вось ужо больш як паўвека аддае да канца сваю тытанічную працу і ўсю сваю геніяльную мудрасць!

Камуністычная партыя і савецкі народ назаўсёды згуртаваныя, маналітныя і адзіныя. Ісціна гэта даўно вядома і нашым сябрам, і нашым непрыяцелям ва ўсім свеце. Падабаецца гэта непрыяцелям і ворагам ці не, а пад партыйнымі сцягамі Першамая крочыць сёння ўвесь двухсотпятидзсятимільённы савецкі народ. Крочым і мы, шчаслівыя і свабодныя беларусы. І, як сведка нашага шчасця і працоўных перамог, на чырвоным сцягу рэспублікі побач з двума ордэнамі Леніна горда ззяе ордэн Вялікага Кастрычніка.

Так, мы ўпэўнены ідзем у свой заўтрашні дзень. XXIV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза з ленинскай прэзорліваасцю намяціў новыя вехі, якія нам трэба будзе прайсці, новыя працоўныя бастыёны, якія разам з усімі савецкімі народамі трэба будзе ўзяць у новай пяцігодцы і нашаму беларускаму народу. Мы іх возьмем, бо любыя цяжкасці нам пад

сілу. Ці даўно вёска Яловікі, пад Бабруйск, была ледзь прыкметнай кропкай на карце рэспублікі? А сёння там расце і хутка вырасце, у цяперашняй пяцігодцы ўступіць у строй новы гігант беларускай хіміі — шынны камбінат. Ці даўно на левым беразе Прыпяці, пад Мазыром, пасвіліся авечкі і каровы? А сёння там будзеца цэлы комплекс прамысловых прадпрыемстваў: хімічны, нафтаперапрацоўчы, рамонтны заводы і дапаможныя збудаванні для выпрацоўкі электраэнергіі і прамысловай пары. Яшчэ нядаўна ніхто не ведаў, што нетры Мазыршчыны багатыя на каштоўныя залежы хлорыстых солей. А цяпер і тут разгарнулася грандыёзная новабудова дзевятай сацыялістычнай пяцігодкі.

І так — па ўсёй беларускай зямлі: за пяцігоддзе мы пабудуем і ўвядзем у дзеянне яшчэ і заводы аўтаматычных ліній у Баранавічах, электрарухавікоў — у Лунінцы, трактарных раскідвальнікаў угнаенняў — у Бабруйску, шоўкавы камбінат у Магілёве, прадзільна-нітчны камбінат у Гродна. Завершым будаўніцтва трэцяй чаргі Аршанскага льнокамбіната, увядзем у строй новыя магутнасці Лукомльскай ДРЭС, Полацкага хімічнага камбіната і Магілёўскага камбіната сінтэтычнага валакна. Не застануцца ўбаку і іншыя, як старажытныя, так і зусім маладыя гарады рэспублікі: разгорнеца будаўніцтва яшчэ аднаго азотна-тукавага завода, чацвёртага калійнага камбіната ў Салігорску, трох тэкстыльных прадпрыемстваў у Гомельскай вобласці і льнокамбіната ў Асіповічах.

Дзе, у якой капіталістычнай краіне дадзены народу такія гіганцкія магчымасці прыкласці яго працоўныя стваральныя сілы? А ў нас, у СССР, такія магчымасці былі, і ёсць, і будуць вечна!

Наша мэта — мір і братэрства народаў планеты. Дзеля гэтай мэты мы ўсе і жывем, і аб міры, аб братэрстве народаў звіняць нашы песні на першамайскім парадзе. Разам з намі ў будучае шчасце ідуць і народы краін лагера сацыялізма, і мільёны нашых сяброў у маладых дзяржавах, якія скінулі каланіяльнае ярмо, і дзесяткі, сотні мільёнаў сумленных людзей на ўсім зямным шары.

Але мы ведаем: ні мір, ні шчасце не прыходзяць самі па сабе. Цвёрда ведаем, пераканаліся на ўласным вопыце: мір і права на шчасце трэба ўмець абараняць. А абарона — гэта не толькі наша ўсенародная стваральная праца, але і грозная, сакрушальная для любога агрэсара зброя, якую савецкі народ уклаў у рукі сваіх сыноў з армейскімі пагонамі на плячах.

У нас ёсць што абараняць. Ёсць каму абараняць усё, што створана нашай працай. І ёсць чым абараняць нашы мірныя гарады і сёлы, наша права на шчасце і працу.

Таму і крочыць веснавы Першамай так радасна і звонка-галоса ад краю да краю па ўсёй неабсяжнай савецкай зямлі!

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**работніца
і сялянка**

№ 4

КРАСАВІК
1971

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-Палітычны і літаратурна-мастацкі часопіс

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДАННЯ СОРАК СЁМЫ

Выдавецтва ЦК КП Беларусі.

«УСІМІ ПОСПЕХАМІ АБАВЯЗАНЫ...»

Гэта наша другая сустрэча з Марыяй Сцяпанай Конанавай, дырэктарам Мінскага камвольнага камбіната. Гадоў пяць назад вось тут, у дырэктарскім кабінэце, яна давала інтэрв'ю жаночаму часопісу... У час нашай гутаркі за лічбамі, фактамі, вытворчымі справамі буйнога, амаль цалкам «жаночага» прадпрыемства паўставаў характар валявога, энергічнага кіраўніка і разам з тым прыемнай і разумнай жанчыны, якая не толькі ведае законы вытворчасці, але і вельмі тонка адчувае законы жыцця чалавечага.

Справы на камбінаце і тады ішлі нядрэнна. І тады былі поспехі. Але не было яшчэ ў дырэктарскім кабінэце вось гэтых сцягоў, уручаных камбінату-пераможцу на працягу пяцігодкі, не было Памятнага сцяга ЦК КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета, Савета Міністраў БССР, Савета прафсаюзаў. Не было многіх грамат, медалёў, дыпламаў ВДНГ, дыпламаў з міжнародных выставак

адзення. Не было, здаецца, яшчэ ніводнай тканіны, якой дзяржаўная камісія прысвоіла б «Знак якасці». (Сёння іх тры — «Лада», «Кветка», «Чайка»). Не было ордэна Леніна, якім узнагароджан зусім нядаўна камбінат...

Словам...

— Марыя Сцяпанайна, дазвольце павіншаваць Вас і ўвесь калектыў камбіната з добрымі поспехамі. Чытачы «Работніцы і сялянкі» — жанчыны. Мы носім сукенкі з тканіны, якая саткана на Мінскім камвольным... Апрацаем сваіх дзяцей у школьныя гарнітуры, пашытыя з тканіны, якая зроблена на камвольным... Купляем і шыем касцюмы для мужчын з вашай тканіны... Мы — вельмі зацікаўленая ў вашых поспехах большая палова насельніцтва.

Што самае галоўнае Вы б хацелі сказаць сёння чытачам «Работніцы і сялянкі»? Як дырэктар камбіната і як дэлегат XXIV з'езда нашай партыі!

— Самае галоўнае... Гэта прагучыць,

Марыя Конанова — дырэктар камвольнага.

Два чалавекі, на якіх у апошні час раўняецца ўвесь калектыў, — Настасся Верамянкова і памочнік майстра Уладзімір Камлюк.

магчыма, вельмі проста, будзённа. Але ад усёй душы, ад шчырага сэрца я хацела б сказаць так: усімі нашымі поспехамі мы абавязаны працы людзей. І за гэта ім вялікі, сардэчны дзякуй. І нізкі паклон.

Вось перад нашай сустрэчай вы прайшліся па цэхах камбіната, крыху пазнаёміліся з яго вытворчым цыклам і з некаторымі прадстаўнікамі камвольшчыкаў. Вытворчы цыкл у нас складаны. «Кам» — гэта значыць грабянец, «воль» — воўна. Атрымліваем мы цюкі неапрацаванай воўны, а выпускаем павінны тканіну высокай якасці. Тут і грэбечная, і прадзільная, і ткацкая, і фарбавальная вытворчасці — кожны цэх мог бы лічыцца, бадай, самастойным заводам. Ад кожнага чалавека на яго ўчастку залежыць якасць кожнага метра. І каб даць 87,8% тканіны першым гатункам, каб замест шасці артыкулаў вырабляць 34 артыкулы касцюмнай і сукеначнай тканіны... І ўлічыце — гэта асабліва важна — усё гэта было дасягнута за лік росту прадукцыйнасці працы! Можце ўявіць сабе, як папрацаваў увесь калектыў, як з душой, з любоўю да свайго прадпрыемства прайшлі праз гэтую пяцігодку нашы людзі. Увесь калектыў!

— Але, пэўна, ёсць і «асобныя» людзі, якіх Вы маглі б адзначыць як лепшых?

— Я хацела б адзначыць... Але не я — дзяржава адзначыла 767 «асобных» чалавек, узнагародзіўшы медалем «За доблесную працу». 40 чалавек узнагароджаны медалямі і ордэнамі СССР, і сярод іх нашы работніцы Зоя Іванова і

Еўдакія Каласоўская атрымалі ордэн Леніна. 24 чалавекі маюць значкі «Выдатнік сацыялістычнага спарбніцтва». Людзі ў нашым калектыве не абмінулі ўвагай партыі і ўрада: па працы — пашана.

Каго мне хочацца назваць сёння асабіста? Вось вы самі былі ў другім ткацкім цэху, вас там пазнаёмілі з Настассяй Верамянкавай — сур'ёзная такая, спакойная жанчына. У яе характары нібы сканцэнтраваліся лепшыя рысы нашых камвольшчыц. Працуе добра, зарабляе нядрэнна, калі не сказаць больш, карыстаецца павагай людзей. А яшчэ стала Настасся Верамянкава чалавекам, які павёў за сабой астатніх. Вырасла яна за пяцігодку даць шэсць гадавых норм. І ведаеце, колькі зрабіла — шэсць з палавінай! Пры выдатнай якасці тканіны. А колькі добрага можна было б сказаць пра такіх нашых работніц, як Леакадзія Трусава, Антаніна Гурына, Ніна Чарныш, Ганна Лашук, Леаніла Запольская. Ткачыхі, прадзільшчыцы, грэбенецальшчыцы...

— Вы казалі, Марыя Сцяпанавіч: людзі любяць свой камбінат, свой калектыв. Мне здаецца, самі па сабе такія пачуцці не прыходзяць. Пэўна, камбінат даў і дае ім многае, чым даражыць чалавек!

— ...Так, і ў сацыяльным плане жыццё чалавека мы ўзялі ад першых дзён пэўны кірунак і моцна трымаемся яго. Пачалося з дзіцячых устаноў. Я сама маці траіх дзяцей, ведаю па сабе: калі тваё сэрца спакойна за дзіця, то на рабоце ў цябе ўсё будзе ісці як мае быць. А ў нас жа велізарны жаночы калектыв, каля шасці тысяч жанчын працуе, і большасць з іх — маці. Дык вось, з году ў год, не шкадуючы ні грошай, ні іншых выдаткаў, уводзілі мы ў строй адну за адной дзіцячыя дашкольныя ўстановы. Цяпер камбінат мае 8 дзіцячых садоў і ясляў на дзве тысячы месца. Хапае не толькі нам самім, але і суседзяў іншы раз забяспечваем. Гэта наша вялікая радасць, што вось ужо некалькі гадоў мы не ведаем праблемы ўладкавання дзяцей у сады і яслі. Можна і ад гэтага залежаць нашы поспехі, няхай часткова?..

Ну, а якія нашы дзіцячыя сады і яслі — вы бачылі самі... Скажыце, можа жанчына працаваць спакойна, ведаючы, што дзіця яе знаходзіцца пад такім доглядам?

— Мы ў захапленні ад вашых дзіцячых садоў і ясляў. Дзеці камвольшчыкаў живуць, як маленькія прынцы...

— Дык вось, першую праблему сацыяльнага плана мы вырашылі. Не забывалі і пра іншыя — пра адпачынак, напрыклад. Вы бачылі наш Палац культуры — мы ім вельмі, прызнацца, ганарымся, бо многае ў ім зроблена ўласнымі сіламі. Ведаеце вы, пэўна, і пра наш летні дом адпачынку «Юнацтва», што на беразе возера Нарач...

— А ў планах?

— Прафілакторый. Літаральна гэтымі днямі выбіраем месца для будаўніцтва. Хочацца, каб і бліжэй да камбіната, і каб прырода была там найлепшая... А яшчэ... На парадку дня даволі пакуль што востра стаіць пытанне з жыллём. За пяцігодку камбінат забяспечыў жыллём 400 сем'яў, амаль столькі пабудавана кватэр кааператывным спосабам. А жыццё ідзе. Ведаеце, як гэта бывае, — новыя і новыя сем'і растуць, дзякуй богу, як грыбы, і чарга на кватэры пакуль што застаецца. Але і гэтую праблему думам у бліжэйшы час вырашыць...

— Верыцца, што так яно і будзе.

— Я хацела б таксама звярнуць вашу ўвагу на адну вельмі важную акалічнасць. Вырашаючы чыста вытворчыя пытанні, мы адначасова вырашаем і праблемы сацыяльныя. Палепшылі якасць тканін, павялічылі колькасць метраў — значыць, далі і дзяржаве і камбінату прыбытак. Адсюль прэміяльныя ў кожным квартале, адсюль «трынаццатая» зарплата. Людзі на нашым камбінаце не паскардзяцца на недастатковае матэрыяльнае заахвочванне іх працы. Дык вось, калі гаварыць наконт планаў... Разбег восьмай пяцігодкі пастараемся прадоўжыць у дзевятай. Хочам правесці далейшае тэхнічнае пераўзбраенне камбіната, рэканструяваць грэбенецальны і прадзільны цэхі, палепшыць умовы працы людзей. Перш за ўсё — знізіць шум станкоў і машын. Многае намечана па аўтаматызацыі сістэмы кіравання, думам у 1972 годзе ўстанавіць электронна-вылічальную машыну.

Ну, а ў выніку — на 5 мільёнаў метраў павялічым выпуск тканіны. Будзем і далей паляпшаць яе якасць — каб цалкам задаволіць высокія патрабаванні «большай палавіны насельніцтва», як вы казалі, — нашых жанчын.

Больш тканін, лепшая іх якасць — зна-

чыць большыя прыбыткі атрымае камбінат. А гэта значыць — новыя і новыя сацыяльныя і культурныя даброты чакаюць нашых камвольшчыкаў.

— І яшчэ адно пытанне да Вас. Яно, бадай, найбольш хвалюе ўсіх нас сёння. Вы былі дэлегатам XXVII з'езда Кампартыі Беларусі, Вам выпала шчасце быць пасланцом камуністаў рэспублікі на XXIV з'езд КПСС. Вашы думкі і пачуцці ў сувязі з работай, рашэннямі і дырэктывамі партыйных форумаў!

— Я магла б сказаць шмат, вельмі шмат наконт гэтых падзей, якія так хваляюць і мяне і ўвесь наш народ. Пастараюся каратка: з'езды партыі — гэта і ацэнка ўсёй нашай работы, усяго нашага жыцця, і яскрава акрэсленая перспектыва нашых будучых спраў і здзяйсненняў. Можна толькі радавацца, маючы такую перспектыву, якая раскрываецца перад усёй нашай прамысловасцю. А лёгкай прамысловасці, да якой адносіцца наш камбінат, дадзены яшчэ шырэньшыя, яшчэ мацнейшыя крылы, бо яна — гэта асабліва падкрэслілі з'езды — служыць дабрабыту народа, дабрабыту кожнага асобнага савецкага чалавека.

Ёсць такія словы ў дакладзе Старшыні Савета Міністраў БССР тав. Кісялёва: «Дзягненні нашы, бяспрэчна, вялікія. Яны радуюць і натхняюць кожнага працаўніка рэспублікі. Але пра гэта мы гаворым не дзеля самападману і выхвалення, а з мэтай лепшага выкарыстання набытага вопыту для больш хуткага руху наперад». Вось гэтыя словы можна цалкам прыняць у наш адрас, у адрас калектыву камвольнага. За ацэнку нашай работы, за сцягі, ордэны, пашану — дзякуй. Але — не спыняцца ні на крок! Наперадзе многа спраў і новых задач, якія павінен вырашаць наш камвольны, каб апрацаваць нашых жанчын, нашых дзяцей і нашых мужчын у самыя прыгожыя, самыя якасныя тканіны.

...Пяць гадоў у жыцці камбіната, пяць гадоў у жыцці чалавека... Яна па-ранейшаму валявы, энергічны кіраўнік вялікага прадпрыемства, Марыя Сцяпанавіч Конава. З упэўненасцю, з добрым настроем глядзіць яна ў заўтрашні дзень.

Поспехаў вам, дырэктар! Поспехаў табе, Мінскі камвольны!

Ткачыха Лідзія Савіцкая — адна з тых, каму «ўсімі поспехамі абавязаны».

Абпальшчыца Соня Паладнік вучыцца завочна ў інстытуце, яе сяброўка Марыя Ігнатчык рыхтуецца паступіць у інстытут.

— Я — сын камвольшчыцы, гаспадар дзіцячага сада...

УЛАДЗІМІР Ільіч кудысьці спяшаецца. У левай руцэ ў яго нейкі дакумент. Ён, відаць, не думаў затрымацца. Але яго акружылі жанчыны і, перабіваючы адна адну, нешта раскажваюць. Твары ззяюць ад радасці. Адна з іх дорыць любімаму правадыру кветкі. Уладзімір Ільіч усміхаецца...

Гэта шырока вядомая карціна мастака П. Васільева «Ул. І. Ленін сярод дэлегатак Першага Усесаюзнага з'езда работніц у Маскве. 19 лістапада 1918 года». Яна створана на падставе сапраўднага гістарычнага факта.

Савецкая ўлада толькі што нарадзілася і перажывала неймаверна цяжкія дні. Капіталісты за мяжой не маглі прымірыцца з думкай, што працоўныя Расіі ўзялі ўладу ў свае рукі. Яны распачалі грамадзянскую вайну, арганізавалі інтэрвенцыю. Узняла галаву ўнутраная контррэвалюцыя. Галодны, абдэрты, непісьменны народ пад кіраўніцтвам бальшавікоў узяўся за зброю, каб, нарэшце, вызваліцца ад спрадвечнай галечы і бяспраўя. Камуністычная партыя, якая згуртавала вакол сябе ўсё лепшае і прагрэсіўнае, вяла тытанічную барацьбу, мабілізуючы масы на адпор ворагу. З гэтай мэтай і быў праведзены ў лістападзе 1918 года Першы Усерасійскі з'езд работніц.

Беларусь паслала на з'езд семнаццаць дэлегатак, пяць з іх былі віцеблянкі. Пасля некалькіх цяжкіх дзён дарогі яны, нарэшце, дабраліся да Масквы.

Стольны горад жыў напружаным, неспакойным жыццём. У пакоях, дзе размясціліся дэлегаткі з Беларусі, стаяў пранізлівы холад. Але на гэта не звяжалі. Галоўнае — жанкі, прадстаўніцы нацыі, якая не прызнавалася царызмам, запрошаны на з'езд! Такого яшчэ не было!

У Маскву сабраліся сотні працаўніц з усіх канцоў краіны. Калонная зала Дома Саюзаў, дзе адбываўся з'езд, стракацела калейдаскопам фарбаў: ярка-ружовыя хусткі, блакітныя маркізетавыя кофты. Адбеленая да бляску льняная кужэльная тканіна выглядала не горш за фабрычны паркаль. Нягледзячы на няматэрыяльнасць, дэлегаткі выглядалі хараша, святочна.

Маладыя работніцы і пасівелыя актывісткі з прадпрыемстваў, жонкі чырвонаармейцаў і прадстаўніцы савецка-партыйных устаноў — вось далёка не поўны пералік складу з'езда. Многія з дэлегатак, трапіўшы ў такую незвычайную абстаноўку, вельмі саромеліся і трымаліся шчыльнымі групамі. Услых чыталіся брашур з «Дэкларацыяй правоў працоўнага і прыгнечанага народа» і Дэкрэтамі аб міры, аб зямлі, лозунгі і заклікі аб раўнапраўнасці жанчын, аб іх вялікай ролі ў будаўніцтве сацыялізма.

Цэнтральнай падзеяй з'езда было выступленне Ул. І. Леніна. Усе з нецярплівасцю чакалі гэтай урачыстай хвіліны. Уладзімір Ільіч узышоў на сцэну сваёй хуткай хадой. Зала сустрэла яго вельмі цёпла. Апладысменты і авацыі працягваліся многа хвілін. Уладзімір Ільіч падняў руку, і ў зале запанавала цішыня. Ён падышоў да трыбуны, выняў з кішэнкі некалькі спісаных аркушыкаў і пачаў гаварыць. Голас яго, бледнае твару выдаваў вялікую стомленасць. Минула ўсяго тры месяцы пасля зладейскага замаху...

— Таварышы, у некаторых адносінах з'езд жаночай часткі пралетарскай арміі мае асабліва важнае значэнне, таму што жанчыны ва ўсіх краінах цяжэй за ўсё прыходзілі ў рух.

Не можа быць сацыялістычнага перавароту, калі велізарная частка працоўных жанчын не прыме ў ім значнага ўдзелу, — Уладзімір Ільіч зрабіў невялікую паўзу, зірнуў на першыя рады дэлегатак і працягваў:

— Ва ўсіх цывілізаваных краінах, нават самых перадавых, становішча жанчын такое, што нездарма іх называюць хатнімі нявольніцамі. Ні ў адной капіталістычнай дзяржаве, нават самай свабоднай рэспубліцы, няма поўнай раўнапраўнасці жанчын.

Задача Савецкай рэспублікі — у першую чаргу знішчыць усе абмежаванні правоў жанчын...

Далей Ул. І. Ленін гаварыў пра знішчэнне пралетарскай уладай старых правіл, якія прыніжаюць годнасць жанчын, аб разняволенні сялянак, аб барацьбе з рэлігійнымі забабонамі.

— Да гэтага часу ніякая рэспубліка не магла вызваліць жанчыну. Савецкая ўлада памагае ёй. Наша справа непераможная, таму што ва ўсіх краінах узнікае пераможны рабочы клас. Гэты рух азначае рост непераможнай сацыялістычнай рэвалюцыі, — закончыў Уладзімір Ільіч сваю славетную прамову пад доўгія апладысменты і спяванне «Інтэрнацыянала».

Зала бурліла. «Ура Уладзіміру Ільічу Леніну!», «Няхай жыве сацыялізм!», «Няхай жыве правадыр рэвалюцыі!» — чуваць было з усіх бакоў. Віцеблянкі на нейкі момант забыліся пра наказ землякоў — перадаць Уладзіміру Ільічу прывітанне ад віцебскіх работніц і букет кветак. Яны ўспомнілі пра гэта толькі тады, калі Ул. І. Ленін, закончыўшы сваё выступленне, пайшоў да выхаду. Яго чакалі тэрміновыя справы ў Саўнарком: там сёння павінны быць разгледжаны пытанні аб муніцыпалізацыі і нацыяналізацыі прыватнага гандлю, праекты дэкрэта Наркамата сацыяльнага забеспячэння, пастановы аб закрыцці газет з прычыны эканоміі паперы і іншыя пытанні.

Віцеблянкі паспяхаліся следом за ім. Але выбрацца з залы было не так проста. Радасныя дэлегаткі ўсталі са сваіх месцаў і загарадзілі ўсе праходы. Уладзімір Ільіч падышоў ужо да дзвярэй, калі да яго наблізіліся нашы зямлячкі. Убачыўшы іх, Ул. І. Ленін спыніўся. Ад хвалявання дзяўчаты не ведалі, што і рабіць. Потым, асмеліўшыся, адна з іх падала Ул. І. Леніну букет белых астраў.

— Гэта вам, Уладзімір Ільіч, ад работніц горада Віцебска, — сказала яна.

«Уладзімір Ільіч добра разумеў нашу збынтэжанаць, — успамінае адна з віцебскіх дэлегатак Е. І. Коган-Пісманік. — Вельмі проста, з мілай сваёй усмешкай і вясёлымі іскаркамі ў вачах ён паглядзеў на нас, маладых дзяўчат, папрасіў перадаць прывітанне віцебскім работніцам і пажадаў ім поспеху і здароўя. Развітваючыся, Ленін моцна паціснуў нам рукі. Ніколі мне не забыць ленінскага поціску рукі».

Зразумела, у якім добрым настроі вярнуліся дэлегаткі дадому. Вестка пра іх сустрэчу з Ул. І. Леніным хутка разнеслася па горадзе і губерні. З прадпрыемстваў і устаноў, паведаў і воласцяў паступалі просьбы раскажаць пра гэтую сустрэчу. І яны раскажвалі. Даводзілася выступаць па некалькі разоў у дзень. Людзі ўважліва, баючыся прапусціць хоць адно слова, слухалі пра з'езд, пра будучыню краіны, пра сваю ролю ў справах Савецкай дзяржавы.

Ул. ЯКУТАУ,
кандыдат гістарычных навук

ПАРТРЭТ

Пра Леніна ўпершыню пачула Юстына ў семнацатым годзе, сенакоснай парой. Гарачэйшы за жнівеньскі дзень нечакана ўскіпеў у Юравічах-мітынг.

— Зямлю! Зямлю дзялі! Да-ва-а-ай!

Высока за крутыя пагоркі перакочвалася гучнае рэха, і прыпяць гнеўна паўтарала:

— ...ай-ай-ай!

— Зямлю! Мір! Мужыкоў вяртай з фронту-у!

Зямля... Мір... Свабода... З Піцера свабода пайшла, у Піцеры і «часовыя» аб'явіліся. Часовыя яшчэ з вясны зямлю нібы абяцаюць, ды адно толькі абяцаюць. А пакуль, як і раней, ходзіць Юстына разам з іншымі жанчынамі ў панскую эканомію. Тры маёнткі ў пана Аскірка. Па 40 капеек плаціць пан за гарачы дзень жніва — сёлета, як ніколі, шчодры памешчык Аскірка! А на чорным панскім сурдуце палымнее чырвоны бант — пан Аскірка таксама за свабоду. Толькі пра зямлю ні ён, ні аканом размовы не вядуць.

— Мужыкоў вяртай з фронту! Колькі адным бедваць? Хоціць! Хо-о-о-піць!

Юстынін мужык даўно на фронце, забралі яго ў першыя дні вайны. Год толькі і пажылі разам.

На самаробнай трыбуне — матрос. Гнеўна ўздывае кулак, рве на сабе чорны бушлат, з-пад якога відаць паласатая кашуля, сіне-белая, як прыпяцкая хваля.

— Дадучь часовыя зямлю, чакайце!

— Трасцу ў бок дадучь, ды не зямлю!

Трасе матроса ад злосці. Цяжкія, як перуновыя ўдары, кідае ў натоўп словы. І раптам крычыць на ўсю сваю маладую сілу:

— Ленін, бальшавікі! Зямлю дадучь, мір! Няхай жыве таварыш Ленін!

Так упершыню даведалася

ІЛЫЧА

Ул. І. Ленін, Н. К. Крупская
і М. І. Ульянова на Краснай
плошчы ў час свята войск Усе-
навуча.

(Фотахроніка ТАСС).

Юстына пра Леніна—галоў-
нага бальшавіка.

Мяце халодны кастрычніц-
кі вецер. Змёў пана Аскірку.
Змёў часовых. У Піцеры—
рэвалюцыя. У Піцеры—
Ленін.

У вёсцы Слабодка, што за
чатыры вярсты ад Юравіч.
жыве Юстынін бацька. Дзя-
цей у яго—поўная хата: ча-
тыры хлопцы, шэсць дзяў-
чат, яна, Юстына, сёмая. І
ўсе зараз маюць зямлю. Ад-
но працуй! Новае жыццё
прышло ў Юравічы.

Юстына бачыла Леніна
на партрэтах. У плячах шы-
рокі, позірк цёплы, прыяз-
ны. Быццам свеціцца ўвесь,
свой і блізкі. Вось ён які,
Ільч!

У Юравічах навіна за на-
віной. Новае жыццё—і людзі
новыя. У будынку былой
езуцкай місіі—дзіцячы дом.
Здаецца, раней за галасстых
пеўняў будзіць раніцу над
мястэчкам хлопцы. Яны—
дзеці рэспублікі, унукі Лені-
на. Адзін з іх, выхаванец
дзетдома, у дваццаць дзея-
тым годзе, у пятую гадавіну
смерці правадыра, намаляваў
партрэт Ільча. Хораша на-
маляваў. Стаіць Ільч, рукой
на стол абавёрся. А позіркам
сваім, ленінскім, непаўтор-
ным, глядзіць далёка-далё-
ка...

Партрэт падарылі дзетдо-
маўцы Юравіцкаму райкому
камсамола. А калі арганіза-
ваўся ў трыццаць другім
годзе ў Юравічах калгас
«Ударнік», партрэт правады-
ра змясцілі ў калгасным
клубе.

Ідуць-мінаюць гады, бы
патанаючы ў блакітным мроі-
ве, у сіняй прыпяці. У пяці-
дзiesiąце Юстыніна лета чор-
най хмарай у жыццё ўвар-
валася вайна. Грукаюць за
Прыпяццю гарматы. Адыхо-
дзяць, пакідаюць родныя
мясціны чырвонаармейцы...

— Немцы ў Калінавічах!
І клубіцца пыл па даро-
гах—адступаюць нашы.

Яшчэ не паспелі адысці—
пуста зрабілася ў вёсцы, пус-
та і горка...

Апошні раз прыйшла ў
калгасны клуб вартаўніца
Юстына Піліпаўна Паташка.
Чатыры гады з дня ў дзень
прыходзіла сюды гаспады-
няй. А зараз... Няма чаго
вартаваць ды і няма для ча-
го. Пуста ў калгасным клубе.
Пуста? Твар такі знаёмы і
родны глядзіць з партрэта,
глядзіць як жывы!

— Ленін...

Хто гэта прашаптаў—яна
ці Рыгор? Мужава дыханне
чужае побач Юстына і, здаецца,
чужы думкі яго.

— Ленін, а? Наш...

Хто гэта сказаў—яна сама
ці яе Рыгор Іванавіч? Ці
абодва падумалі і сказалі ад-
начасова?

Ленін, партрэт Леніна...
Пакінуць—на здэк?

Партрэт вялікі—два мет-
ры ў вышыню, метр упопе-
рак. Паспрабуй, вывезі ці
схавай. А знойдуць дома—
смерць!..

Ноччу Рыгор і Юстына пе-
ранеслі партрэт у хату. Неслі
моўчкі, асцярожна. Яны ра-
тавалі веру сваю. Надзею.
Удзячнасць. Зямлю ім хто
даў? Волю?

Ленін...

Партрэт загарнулі ў чыс-
тую палатніну, на гарышчы
разгрэблі пясак, паклалі ту-
ды дарагі скрутак. Зверху
прысыпалі пяском, наверх
паставілі скрыню. А на вяс-
ковай вуліцы ўжо трашчэлі
матацыклы. Вораг...

Восенню асеў фронт, аселі
ў Юравічах і немцы. Салдат
у зялёных мундзірах змянілі
эсэсаўцы ў чорным адзенні.
Групамі хадзілі па хатах,
прыглядаліся. Чацаёра зай-
шлі да Паташкаў. Адзін, не
звяртаючы ўвагі на гаспады-
роў, агледзеў хату. Нешта
сказаў сваім. Потым пачаў
выкідаць з хаты розныя рэ-
чы...

У хаце размясцілася ажно
дваццаць сем фашыстаў. Ры-
гор і Юстына з дзецьмі тулі-
ліся ў хлёўчуку.

Пацягнуліся трывожныя
дні. Партрэт у хаце... А калі
знойдуць?.. Няпрошаныя ква-
таранты, лянуючыся, а можа
і баючыся з'ездзіць у лес па
дровы, палілі навокал усё,
што толькі магло гарэць.
Спалілі ўсе назалашаныя
дровы, пасеклі плот, лазілі і
на гарышча. Аднаго разу на
вачах у Юстыны палез нейкі
з «чорных», гучна чхнуў, вы-
лаяўся. Замёрла сэрца ў
Юстыны—скрыня! Але вась
з'явіўся запэцканы эсэсавец,
цягнуў за сабою стары тка-
кі станок, на якім калісьці
ткала Юстына кросны. Спа-
лілі і станок... Нацяпеліся
Рыгор і Юстына, пакуль не
выбілі ворагаў.

Два з палавінай гады стая-
ла ноч над Юравічамі. Але
верылася: вернецца, абавяз-
кова вернецца дзень. Схава-
ны, як самы каштоўны скарб,
ляжаў на гарышчы партрэт
Ільча. Думалася пра яго ў
самыя горкія дні, думалася—
і рабілася цяплей на сэрцы.

У лютым 1944 года вярну-
ліся ў Юравічы нашы. Зноў
білі навокал гарматы, рвалі
неба вогненныя маланкі, але
не было для юравічан музы-
кі веселячай! Забег напіцца
вады ў хату да Паташкаў ма-
ладзенькі чырвонаармеец. І
ахнуў: Ленін з вялікага
партрэта глядзіць на яго як
жывы!

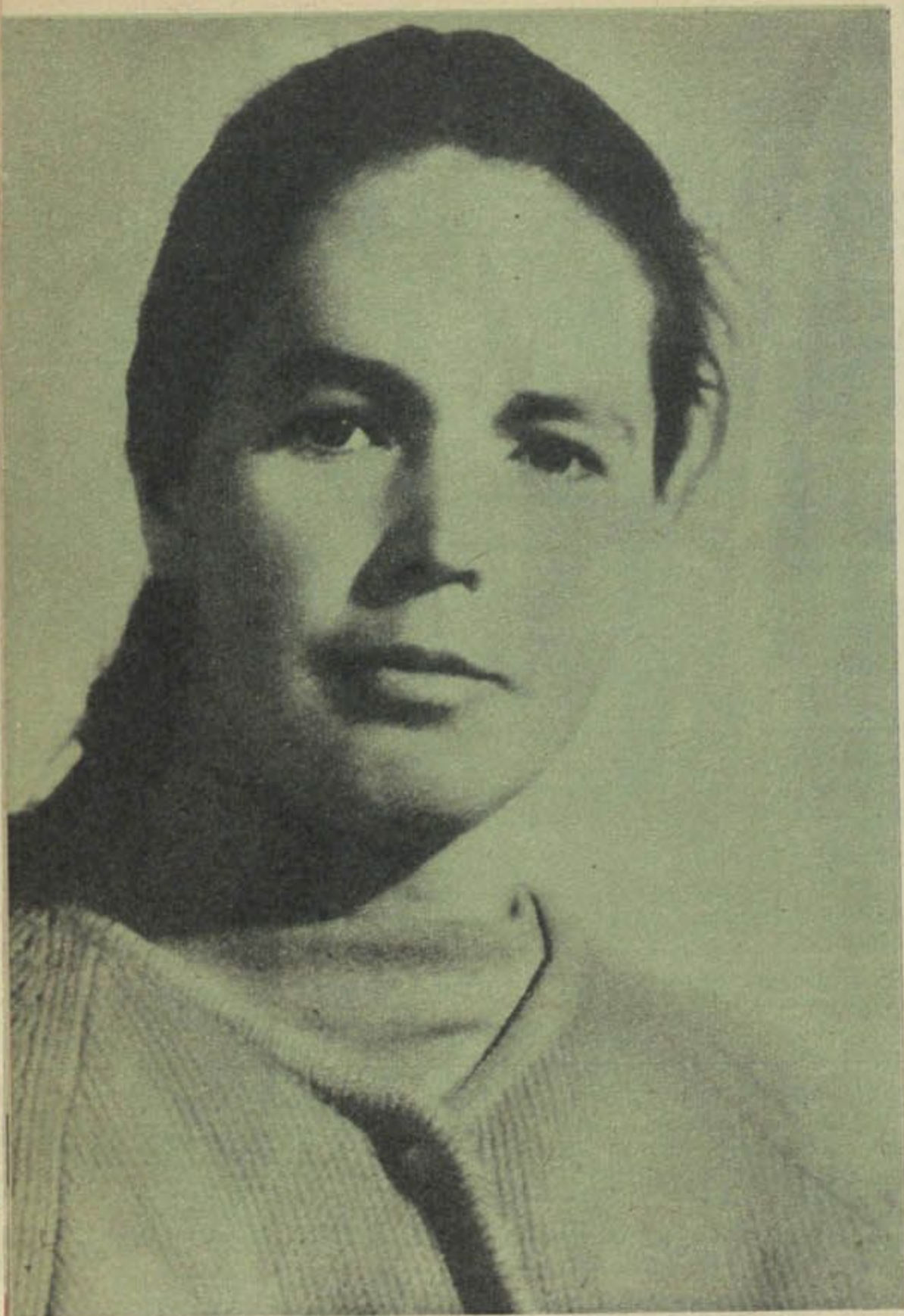
Ленін вярнуўся! Ішлі ад-
навяскоўцы ў хату да Па-
ташкаў, як у клуб. Ішлі да
партрэта Леніна, як да пры-
сягі...

Тры месяцы прабываў парт-
рэт Ільча ў Паташкаў. По-
тым зноў аддалі яго Рыгор і
Юстына ў калгасны клуб.

Ідуць, мінаюць гады. Даў-
но выраслі дзеці, памёр у пя-
цідзiesiąтым годзе Рыгор Іва-
навіч, і самой Юстыне ўжо
семдзiesiąт дзесяць. Але
памяць не гасне. І яркім
промнем у ёй—Ленін. Парт-
рэт беражліва захоўваюць
стваральнікі і гаспадары
Юравіцкага народнага му-
зея—вучні і настаўнікі мяс-
цовай школы. У музеі шмат
можна даведацца аб родным
краі, аб славе старажытных
Юравіч. І прыходзіць сюды
час ад часу, прыходзіць, бы
на сустрэчу з блізкім, старая
сялянка. Прыйдзе—і доўга
ўзіраецца ў добра знаёмае
аблічча. А на партрэце Ільч
па-ранейшаму глядзіць уда-
лячынь...

Б. РАМАНАУ

Вёска Юравічы,
Калінавіцкі раён

УДЗЕНЬ была вясна. Яркая і весела свяціла сонца. У каляіне пад празрыстай скарынкай лёду замітусіліся, паплылі вадзяныя бурбалкі. Калі пад сонцам лёд таяў, бурбалкі знаходзілі сабе выйсце, і было чуваць, як яны лопаюцца.

Гэля ішла з фермы і ўсміхалася. Можна сонцу. Можна першым вадзяным бурбалкам.

А ноччу зноў ціскануў мароз. На досвітку пайшоў снег і падзьмуў такі халодны, моцны вецер, якога не было, здаецца, за ўсю зіму. То ён біў у твар, і тады Гэля прыкрывала твар рукою і заплюшчвала вочы: ўсё роўна цёмна, навокал нічога не відаць. То раптам дзьмуў ззаду, падганяў.

Люты лютаваў.

Гэля ўжо ўправілася на ферме, калі прыехала заатэхнік Тамара Лук'янаўна Салата адымаць парасят, пераводзіць іх у рамонтную групу. Яны разам заходзілі ў клеткі, мецілі свіначак ад харошых, пладавітых матак. Падрастуць свіначкі—і таксама стануць свінаматкамі. Праўда, не ўсе. Каторая мала прынясе парасят у свой першы апарос або маламалочная—праз два месяцы, адразу, як адымуць ад яе парасят, пойдзе ў групу адкорму.

Лёс некаторых разавых свінаматак Гэля ўжо ведае ў першы дзень апаросу, а астатніх—праз месяц, калі першы раз узважвае парасят.

На гэты раз у яе групе шмат разавых свінаматак. Таму і цяжка было падкормліваць малых, якім не хапала малака. Сачыла, каб не хварэлі, і чысціла, чысціла, чысціла клеткі па некалькі разоў на дзень, падсцілала малым сухой саломы, а старэйшым пілавіння. Чысціла кармушкі, каб там не засталася якога корму, бо закісне ён, тады і свежага парасяткі есці не

будуць. У пэўны час карміла іх. Клала вугаль, крэйд у маленькія карытцы.

У выгульны двор, куды два разы на дзень выпускаюць свінаматак, не забывала кінуць хваёвых лапак. Свінні грызлі іх з асаладай.

Сёння Гэля здае парасят, якіх даглядала два месяцы.

— Як добрая свінаматка, дык у яе амаль усе парсючкі нараджаюцца,—гаварыла між тым заатэхнік, праколючы шчыпцамі чарговы нумар на вушах свіначкі і запісваючы яго ў свой сшытак.

Потым яна пайшла правяраць, ці правільна ўстаноўлены вагі, а Гэля разам з другой свінаркай, Нінай Валасар, пачала выганяць парасят з клетак.

Ніна ўсё бурчэла:

— Хай яна прападзе, такая работа. Дальбог, кіну. Пайду на паляводства. Хоць адасплюся.

Гэля моўчкі адчыняла клеткі, моўчкі зачыняла. Што тут казаць? Навошта ўгаворваць чалавека? Сілай не прымусіш. Тут жа маленькіх парасят даглядаем, якія толькі-толькі нарадзіліся. Іх шкадаваць трэба. Тады і праца на лад пойдзе, і цяжка не будзе. Год Ніна пабыла на ферме—і больш не хоча. А Гэля працуе ўжо адзінаццаты год. Як прыйшла па камсамольскай пуцёўцы калгаса, так і працуе.

Вось раней было цяжка, калі транспарцёр не выкідаваў гной са свінарніка, калі свінаматкі не хадзілі есці ў «сталовую». Цяпер галоўны кухар Міхаіл Канстанцінавіч Кардаш варыць на кармакухні бульбу, запарвае канцэнтраты і ўсё гэта перамешвае, разлівае машынай у вялікія доўгія бляшаныя карыты. Праўда, раней Гэля свінаматак даглядала менш—18—20, а цяпер у яе—46. Тады і парасят ад кожнай не больш як 12 нараджалася. Цяпер—18. І даглядае яна іх адразу дзвесце.

Узважвалі парасят трое: Гэля, заатэхнік і Міхаіл Філіповіч—свінар,

ТАК,

ЯК

ГЭЛЯ

які цяпер будзе даглядаць іх.

Свінарка і свінар лічылі парасятка, а заатэхнік ставіла гіры на вагі.

— 956 кілаграмаў, — назвала яна лічбу.

— От каб яшчэ трошкі, то была б тона, — засмуцілася Гэля.

— І так добрая вага, амаль па 14 кілаграмаў кожнае. Колькі парасятка ты налічыла?

— 70.

Свінар ужо загнаў малых у прасторныя загарадкі, калі Гэля пайшла паглядзець, як яны адчуваюць сябе на новым месцы. Філіповіч венікам пырскаў на іх крэалінам, каб не грызліся, пачуўшы чужога.

— Адэкалончыкам іх, маіх харошых, — прыгаворвала Гэля, спыняючыся ля клеткі.

І ўжо здавалася ёй, што парасяткі, якія засталіся ў яе, — горшыя, не так бойкія і ядуць не так хораша, не з такім апетытам, як елі гэтыя.

Кожны месяц да яе міжволі прыходзяць вось такія думкі. Яна адганяе смутак. Хіба ж можна сумаваць па парасятках!

Дома маці скардзілася бацьку:

— Зноў не прыйшла на абед! Зноў галодная будзе!

— Не будзе. Там сталоўка блізка ёсць — торфабрыкетнага завода. Сходзіць.

— Не, не сходзіць. Я ж яе ведаю. Усё ёй будзе здавацца, што недарабіла нечага. А на сябе забудзецца.

Маці падышла да акна, адсунула фіранку. За акном на ветры гойдаліся голыя галінкі дрэў, яшчэ бялеў снег на полі, толькі дзе-нідзе, на больш высокіх, высветленых ужо веснавым сонцам месцах, відаць былі чорныя лапікі зямлі.

— Хай бы хутчэй снег

сышоў ды падсохла, каб на лісапедзе ездзіць можна было. А то далёка ж хадзіць. Пеша далё-ё-ка.

— Яшчэ маладая, спрытная. Мне ў яе гады тры кіламетры было адмераць, што плюнуць. Я колісь у Клецак па два разы на дзень мог схадзіць, калі патрэба была, — не тое што ў суседнюю вёску.

Маці змаўкае, каб не гаварыць лішняга, не хоча прычыць. А думаць думае. І пра жыццё, якое было «колісь», і пра работу, якую ніколі не пераробіш.

...Яе маці, Гэліна бабуля, нідзе, акрамя сваёй вёскі, не была. Можна калі ў Клецак на кірмаш схадзіла. А Настасся Людвікаўна не толькі ў Клецак на аўтобусе за 20 хвілін даехаць можа, але і ў Баранавічы да сына, да Фёдора, які партызаніў у вайну, не раз ездзіла, нават пад Рыгу да дачкі Марыі на цягніку мчалася. Яна ўсміхаецца сама сабе: каб час толькі быў (бо грошы ёсць), яна б з'ездзіла і да Канстанціна ў Арэнбургскую вобласць, і да Васі пад Маскву, і да Вані ў Краснаярскі край, да Валодзі ў Нарыльск, да Алёшы ў горад Фурманаў. Гэта ж увесё бы свет пабачыла. Прыкалола б да кофтакі свой медаль «Мацярынская слава» і пакаціла б і ўсім бы па дарозе распавядала, што да дзяцей у госці едзе.

Сама сабе думае так Настасся Людвікаўна, а мужу нічога не гаворыць, бо злуецца ён, што разляцеліся яго птушаняты з роднага гнязда.

Яна-то думае, што ўсюды працавітыя рукі патрэбны. А ён злуецца. І яго можна зразумець. Як першым старшынёй калгаса быў, тады не так хораша жылі людзі. А працавалі, уздымалі гаспадарку. І як дэпутатам быў і старшынёй выканкома сельсавета — таксама ўсё пра калгас дбаў. Цяпер вось у «Кнізе народнай славы» калгаса запісаны. Паважаны чалавек.

Цяпер і Гэля ўжо некалькі скліканняў дэпутат сельсавета, і членам райкома партыі нядаўна абра-

лі яе, і членам абкома таксама.

За сваю працу яна вялікую пашану мае. Гэта ж неяк на экскурсію паслалі, дык у Маскве была, у самым Крамлі, па Ленінградзе хадзіла, Рыгу бачыла, Талін, Вільнюс. Дзесяць дзён ездзіла, як пані якая. У калгасе грошы далі на дарогу і пудёўку на экскурсію. Прэмію такую ёй вызначылі за працу. Колькі нарадкавала, як вярнулася!

А то ў Мінску была на з'ездзе калгаснікаў. У Палацы спорту сабралася столькі народу, столькі людзей, разумных, працавітых, заслужаных. І Гэля сярод іх. Слухала, пра што там гаварылі, розуму набіралася.

А цяпер — дэлегат яна партыйнага з'езда ў Мінску. І не толькі ў Мінску. З усяго Клецкага раёна яе адну на XXIV з'езд КПСС у Маскву паслалі, яе, простую свінарку.

І ўсё за працу павага такая вялікая. Ніколі нідзе не чула маці раней, калі яшчэ пры панскай Польшчы жылі, каб за працу так высока ставілі чалавека...

Бацька надзеў акуляры з нітачкай замест адной дужкі, якія віселі на электрычнай разетцы, і пачаў чытаць вузкія доўгія паперкі, што прынеслі ў дом ранняй.

— На сход партыйны запрашаюць мяне і Гэлю. Персанальна, — сказаў ён з гордасцю.

Маці праз плячо глянула на паперкі. Там было напісана:

«Члену КПСС тав. Вінелю Міхайлу Восіпавічу...»

«Члену КПСС тав. Вінелю Алёне Міхайлаўне...»

Ён паглядзеў на маці і, ведаючы, пра што думала яна перад гэтым, прамовіў павольна, падкрэсліваючы кожнае слова, нібы выступаў на сходзе:

— На зямлі працаваць трэба, хлеб вырошчваць трэба, жывёлу даглядаць — і так, як Гэля!..

Гэліна ВАСІЛЕУСКАЯ

Калгас «Запаветы Ільіча», Клецкі раён

СЯБРОЎКІ

На Гомельскім заводзе вымяральных прыбораў іх ведаюць многія. Ведаюць, што Надзя Пятрова і Маргарыта Пінская — сяброўкі і што ў іх абедзвюх залатыя рукі.

...Паўаўтаматычная лінія цынкавання. Цэлы шэраг падрыхтоўчых і рабочых ваннаў, у якіх раствараны хімікаты. Над ваннамі — аўтааператар. Націсне Надзя на пераключальнік — і паплыў аператар над ваннамі, нясе падвеску з дэталі на загрузку. А дзяўчына, пакуль адбываецца электрахімічны ці хімічны працэс, то наवेशвае новыя дэталі на падвеску, то пераносіць іх аўтааператарам з ванны ў ванну, то здымае з падвескі і кладзе на стол. Выцягне дэталі з адной ванны — вясёлкай зіхацяць, з другой — ззяюць, як сонейка.

Упэўнена, прыгожа працуе Надзя Пятрова.

— Гэтак жа, — гаворыць старшы майстар Васіль Ігнатавіч Свірын, — працуе і яе сяброўка Маргарыта Пінская. І не толькі на працэсе цынкавання. А і на серабрэнні, і нікеляванні, і хаміраванні, і на ўсіх астатніх працэсах гальванічнага пакрыцця дэталей. Гэта вельмі добра, калі чалавек валодае сумежнымі прафесіямі.

На гальванічны ўчастак механічнага цэха Надзя Пятрова прыйшла чатыры гады назад, пасля заканчэння школы рабочай моладзі, Маргарыта — на год пазней. Майстру адразу кінуліся ў вочы іх цікаўнасць да работы, сур'ёзнасць, працавітасць.

Першы працэс, на які паставілі Надзею, было серабрэнне дробных дэталей. Асвоіла даволі хутка. А потым, калі на ўчастку арганізавалі тэхнічную вучобу, пачала авалодваць сумежнымі прафесіямі. Дапамаглі старэйшыя сяброўкі — Ніна Кашкар, Вера Глушакова, Марыя Большыкава. Цяпер Надзя — перадавік вытворчасці, ударніца камуністычнай працы, перадае свой вопыт іншым работнікам.

Прышла на ўчастак Маргарыта Пінская — вучылася ў Надзі. Так і пасябравалі дзяўчаты. І неяк неўпрыкмет пачалося паміж імі слабэр-

ніцтва за асваенне сумежных мі прафесіямі. Вынік такі: услед за Надзям атрымала званне ўдзельніцы камуністычнай працы і Маргарыта. Як і Надзя, паступіла ў школу рабочай моладзі. Ужо ў дзесятым класе яна. Часта ў школу наведваецца і Надзя. Толькі ўжо не як вучаніца, а як член бюро камітэта камсамола завода. Яна адказная за агульнаадукацыйны сектар і цікавіцца, як вучацца камсамольцы і моладзь завода.

Паважаюць Надзю і Маргарыту на заводзе за старанне, за неспакойны характар, за патрабавальнасць да сябе.

...Кожны раз, калі Надзя і Маргарыта ідуць на работу, яны на хвілінку прыпыняюцца ў калідоры, каля пераходнага Чырвонага сцяга. Ён уручан цэху Цэнтральным райкомам партыі і райвыканкомам горада Гомеля за высокія паказчыкі ў сацыялістычным спаборніцтве. Побач—цэхавае Дошка гонару. Тут ёсць і партрэт Надзі Пятровай.

— Што, выбіраеце месцейка для фатаграфіі Маргарыты?—добразычліва жартуюць рабочыя.

Дзяўчаты ўсміхаюцца і ідуць на ўчастак. І калі яны становяцца на рабочае месца, калі рукі прывычна пачынаюць сваю справу,—міжволі адчуваюць горадасць і за калектыву участка, што даў ім пучэўку ў рабочае жыццё, і за сваю рупнасць і стараннасць, што прынеслі ім добрую славу.

Ул. ПЕРНІКАУ

Марк СМАГАРОВІЧ

Эпоха

І ратныя сечы,
І тайны свяціла
На нашых плечы
Эпоха ўзваліла.

Ад кожнай крывінікі
І кожнае жылкі,
Упэўнена
Можна сказаць:
Мы — асілкі!

ХТО ВЫХОДЗІЦЬ РАНА

Вясна тая пачалася на дзіва рана: у канцы сакавіка раптам разгулялася сонца, да пачарнелага Дняпра навіперадкі пабеглі вірлівыя ручаі. Так было з тыдзень. А потым неба ўкрылася хмарами, пасыпалася імжа-нудота, пахаладнела. У сярэдзіне красавіка выпаў снег.

— Бяда навалілася,—гаварылі калгаснікі.—З сяўбой марудзіць няможна, а паспрабуй упраўся, калі вясна не вясна. І лён, і ячмень, і бульбу — усё адразу...

Падкормлівалі жанчыны на пагорку жыта, трымаючы перад сабой на пачопках ведры. Пад'ехаў Цітовіч, старшыня, каня паставіў на лузе пры дарозе, наўпрост падаўся да жанчын. Яны ўгледзелі, як пад'язджаў, пайшлі насустрач, смеючыся і махаючы рукамі:

— Пачакайце, Іван Ільіч, па калені праваліцеся!..

Ён прыпыніў іх, адазваў адну, Ганну Селіхановіч. Павёў яе да вазка, загаварыў па дарозе:

— З Шынкевічам даўно трэба было развітацца. Час упусцілі, да вясны няважна падрыхтаваліся. Але што пра гэта... Пойдзеш брыгадзірам?

Не чакала яна гэтага. Цітовіч—разумны чалавек, гаспадарыць умее. З самай вайны ў Лаўрынаўцы старшынёй быў. Калгас у перадавіках хадзіў. А пры ўзбуджэнні гаспадарак далучылі да калгаса іншыя вёскі, у тым ліку і Стахоўку. Рукі да іх шчэ не дайшлі. А яна крытыкавала ўчора сваё начальства на сходзе...

— Ну, дык як, Ганна Данілаўна?

Памаўчала, нешта прыкідваючы, ускінула вочы:

— Можна, Іван Ільіч, падумаю да заўтрага?

На тым і разышліся.

А к вечару пачула ўся вёска, з чым Цітовіч у Стахоўку наезджаў. Гуртам да Ганны жанкі ўваліліся. Кацярына Валчкова, Ева Бялянка, Хадоська Грыбава—усіх не пералічыш. Тыя, з кім, бывала, па паўгектара на поплаве выкошвала, купалася ў Дняпры, дажынікі спявала. Сяброўкі-падружанькі ў працы і нягодах. Яны і падахвоцілі.

Было гэта не многа і не мала, а гадкоў пятнаццаць таму. Зацягвалася перадвеснавая халадэча, і хоць Цітовіч абяцаў падкінуць трактарок, але заўважыў між іншым, што больш на коней трэба разлічваць. Коней у брыгадзе было, але аслабелі яны за зіму, знядужаліся. Даглядалі іх па чарзе і няважна. Мужчыны не хацелі, на адыходзе ў Оршы больш працавалі, а баба на канюшні—ці ж яна справіцца? Вярнулася Ганна Данілаўна са сходу, на якім вызвалілі ад брыгадзірства Гаўрушу Шынкевіча, ды і кажа свайму чалавеку:

— Трэба будзе табе, Пятро Мікалаевіч, ля коней пахадзіць, пакуль чалавека нашукаю. Ты якраз у водпуску, дапаможаш.

Маўчыць Пятро Селіхановіч. А Ганна Данілаўна пра сваё:

— Вазок сена з гарышча скінь ды

адвядзі на канюшню. Не саграшыш. Ні-ву ж на некім урабляць трэба...

Раненька прачнулася, на дасвеці. Паспавае яшчэ гаспадар, нікуды, відаць, не спяшаецца. Накінула кажушок, на канюшню пашыбавала. Здагадаўся, пэўна, следам пабег. Адабраў вільі, каб дамоў ішла.

Пятнаццаць парак у поле выехала, лапкі выбіралі, каб дзе вышэй, падсохлыя. У першыя дні на плуг сотак па трыццаць выходзіла. І то радасць на душы: хоць памалу, але робіцца справа...

У раёне больш за сорак калгасаў, а палыводчых і комплексных брыгад не адна сотня. І ўсё ж брыгада з «Камінтэрна», якую ўзначальвае камуніст Ганна Данілаўна Селіхановіч, мае, як кажуць, свой твар, не губляецца сярод іншых, займае на Аршаншчыне асобнае месца. Некалькі ўжо год стахоўцы атрымліваюць самыя высокія ўраджаі збожжа, лёну, бульбы не толькі ў сваім калгасе, але і ва ўсім раёне. З ім, пэўна, могуць толькі паспаборнічаць палыводы з эксперыментальнай базы «Вусце». Гектар, заняты збожжавымі, даў у 1970 годзе па 35 цэнтнераў. Ячмень родзіць тут на ўсе 40 цэнтнераў, авёс і азямая пшаніца—яшчэ вышэй. Амаль па дзесяці цэнтнераў семя і валакна прыносіць кожны гектар лёну.

Лічбы, лічбы... Яны раскажуць, як год ад году на брыгаднай ферме і на палетках дзешавее адзінка прадукцыі. Ганна Данілаўна ўважліва абыходзіцца з лічбамі, ацэньвае кожную, узаважае і так і гэтак, любячыца ім, а, бывае, і хмурнее, калі каторая не падабаецца. Бо ў лічбах адлюстроўваецца плён працы людской, поспехі і недаробкі калектыву.

...Досвітак. Стахоўка яшчэ толькі прачынаецца, а Ганна Селіхановіч, зачыняючы за сабой весніцы, выходзіць на вуліцу. І з дня ў дзень вось так амаль пятнаццаць гадоў. У вала-сы там-сям уплялася сівізна. Але паранейшаму не пакідаюць жанчыну рупнасць, непаседлівасць. Здавалася б, і аўтарытэт такі, што не пахіснецца, бо набыты доўгімі гадамі працы і трывог, і ўзрост паважны, можна б вольней, спакойней, спадзеючыся на людзей, якіх не падводзіла ніколі і якія паважаюць цябе як брыгадзіра і чалавека. Ды не такі характар у Ганны Селіхановіч. У поле яна выйдзе раней за аратага. Паглядзіць яшчэ някрануты лемяхамі загон, а потым прычыкае першай баразны. Нельга сказаць, каб брыгадзір не давярала трактарыстам. Але правярць не лішне і не сорамна. Не пра ўласнае багацце рупіцца, пра агульнае. Было ж аднойчы: прыйшла ў поле, як Васіль Мацулеў ужо гектараў пяць пад ячмень узняў. І мераць лішне было, адразу ўбачыла: замальчыў, толькі ўскалупаў ніву. Спы-

Ў ПОЛЕ Нарыс

ніла трактар, сказала спакойна, каб лямі заманіў ды перарабіў бракаванае за свой кошт. Не ўпарціўся, не адмаўляўся. Дзён колькі потым бянтэжыўся перад брыгадзірам, не мог ёй у вочы глянуць.

Не саромеецца, не лічыць для сябе занізкім Ганна Селіхановіч і сёння, як некалі ў маладыя гады, падставіць сваё брыгадзірскае плячо пад цяжкую ношу, асабістым прыкладам павесці наперад людзей. А гэта бывае патрэбна, ды яшчэ які Летась восенню бульбу капалі. А тут якраз лён адляжаўся, сартаваць трэба. Дык ноччу жанкі рупліліся, каб час не ўпусціць. І не скардзіліся, бо Ганна Данілаўна разам з усімі. А спала тады мо менш, чым хто. А колькі кароў пападаўла, калі з даярак захварэе каторая. Пакуль знойдзецца чалавек—брыгадзір сама ўпраўляецца. Гэта цяпер лепш, калі «ёлачку» абсталявалі. Сама Ганна Данілаўна паклапацілася.

Асабісты прыклад... Паняцце гэта ў Ганны Данілаўны Селіхановіч не вымяраецца прыгожым словам. Не дасць яна палёгкі ні самой сабе, ні сваім блізкім. Дачка яе школу закончыла—не шукала лёгкіх дарог, даяркай на ферму пайшла. Ці ж гэта не прыклад для іншых вясцоўцаў, якія ўсё сваё жыццё прысвячаюць зямлі, на якой нарадзіліся, а лічаць між тым, што для дзяцей іхніх гэта чамусьці не падыходзіць!

Змянілася Стахоўка за пятнаццаць год, ой, як змянілася. Не ўбачыш тут сёння ніводнай саламянай страхі, непрыветных пустых двароў, трухлявых платоў, якімі, бывала, сяляне адгароджваліся адзін ад аднаго. Расквітнеюць у маі яблыні, вішні і слівы—і акуратныя хаты пад шыферам, цагляныя асабнякі са шклянымі верандамі і вялікімі светлымі вокнамі патонуць у густой квецені маладых садоў.

Не пазнаць сёння і палеткаў, што акружаюць Стахоўку. Бо кожны з іх выхаджаны ўдоўж і ўпоперак, дбайна дагледжаны. Колькі папрацавалі, пакуль каменне ўсё не звезлі. Па ланіку адваёўвалі зямлю-карміцельку ў хмызоў і балот.

Узяць, напрыклад, былую аблогу Дубавец: з вайны як заляжалася—ні сена на ёй, ні пашы. Адно было: крумкалі жабы з вясны да восені ды шапталася пад ветрам асак. Сабрала Ганна Данілаўна савет брыгады і ўсчала гаворку аб асушэнні Дубавца. Яе падтрымалі Вольга Трэбнікава, Кастусь Макарэвіч, а потым і ўсе астатнія.

І адваявалі-такі ў балота сем гектараў ладнай зямліцы. Адводзі правялі да самага Дняпра, аплялі іх дубцамі, дзірваном абклалі. А вясной узаралі ды канюшыну пасеялі.

Сёння ў Дубавцы ячмень па трыццаць цэнтнераў дае. І лянок, як сцяна, бульба—толькі пасадзі...

Прачынаецца Стахоўка, у блакітную глыбіню неба ўзнімаюцца з камяноў дымы. Ідзе па вуліцы Ганна Данілаўна, і ёй нават у галаву не прыходзіць, каб пералічваць вось так, ска-

жам, як робім мы зараз, што добрае адбылося за гэтыя гады ў яе вёсцы, ды з любованнем думаць аб той ролі, якую адыграла яна ў кожнай справе як брыгадзір.

Ганна Селіхановіч—камуніст. Яна расла сама і адначасова, як магла, выхоўвала людзей, з якімі збіралася жыць і працаваць. Клапацілася, каб яны маглі па-гаспадарску трымаць кожны ўчастак, а калі спатрэбіцца, стаць на яе месца, кіраваць брыгадай. І такія людзі сёння ёсць у Стахоўцы. Напрыклад, звеннявая па льну Вольга Трэбнікава, палывод Мікалай Апанасенка, даярка Анастасся Скапцова. Паспехі ў брыгадзе—гэта і іх бяссонныя ночы, клопаты і штодзённая праца.

Клопаты пра заўтрашні дзень... Менавіта імі і жыве Ганна Данілаўна, пра гэта і думае, ідучы па вёсцы. Думае пра сяўбу: каб управіцца з ёю за тыдзень, пра асфальтаванне вуліцы, пра дзіцячыя яслі, якія абавязкова трэба будаваць у Стахоўцы...

І пра тое, што сёння хвалюе кожнага: пра XXIV з'езд роднай Камуністычнай партыі. Да Масквы скіраваны позіркі ўсіх сумленных людзей свету, бо форум савецкіх камуністаў—заўсёды знамянальная веха ў гісторыі чалавецтва, якое імкнецца да міру, сацыялізма. Ганна Данілаўна даўно думала, чым бы сустрэць гэту вялікую падзею. І выказала свае меркаванні на брыгадным сходзе. Выраслі стахоўцы прыняць павышаныя сацыялістычныя абавязальствы, выклікаць на спаборніцтва іншыя перадавыя калектывы раёна. Яны далі слова атрымаць у год XXIV

з'езда роднай партыі па 40 цэнтнераў збожжа з гектара, 250 цэнтнераў бульбы і па 9 цэнтнераў семя і валакна, надаць ад кожнай каровы па 3500 кілаграмаў малака. Іх патрыятычныя пачын ухвалены на пасяджэнні бюро райкома партыі, ініцыятыву стахоўцаў прапанавана шырока падтрымаць у калгасах і саўгасах Аршаншчыны. Цяпер Ганна Данілаўна з членамі брыгады клапоціцца пра тое, каб стрымаць слова, дадзенае партыі, Радзіме.

Прыпынілася ля невялікага драўлянага доміка. Тут жыве пенсіянерка Дар'я Ісакаўна Мацулева, адзінокая жанчына. Саграваюць яе аднавяскоўцы сваімі клопатамі. І ў першую чаргу брыгадзір. Нядаўна ёй прывезлі дроў, нарэзалі, склалі пад паветкай. Ганна Данілаўна схадзіла ў школу, дамовілася з піянерамі, каб яны даглядалі старэнькую. І вось цяпер устрыжывалася, прыкмеціўшы, што з коміна яе хаты не віецца дымок. Муціць, заняджала жанчына, трэба зайсці, адведаць...

Ад Оршы да Стахоўкі нейкіх шэсць ці сем кіламетраў. Калі захочаце ў ёй пабываць, садзіцеся на аўтобус, што ідзе на Дуброўну, балышак туды ўсяго некалькі мінут.

Але куды больш прыемна пайсці туды наўпросткі ўздоўж Дняпра па прасёлкавай дарозе і без старонняй дапамогі пазнаць стахоўскія палі, дзе многія гады завіхаецца Ганна Данілаўна Селіхановіч. Гэта будзе прыёмнае знаёмства.

Л. СУЗІН

Таццяна Сакалоўская (злева) і Надзея Касцёнак яшчэ вучацца ў Мсціслаўскім сельскім прафесійна-тэхнічным вучылішчы. Але ўжо сёлета яны будуць самастойна працаваць у сваіх калгасах вадзіцелямі аўтамашын.

Фота М. Жалудовіча. (БЕЛТА).

Анатолий ГРАЧАНІКАЎ

Світальныя дары

Неба халоднае ў барвах світальных,
Пеўні заспаныя будзяць сяло.
Колькі было ў мяне стрэч

развітальных,

Колькі іх не было!
Колькі сяброў разгубіў лёгкадумна,
Колькі я іх не меў!..
Там, дзе не трэба, быў надта
ўжо сумны,
Там, дзе не трэба,— хмялеў!
Згараюць пачуцці, як быццам
бяроста.

З імі — жыццё гарыць.
Ды не сыходзіць памылак кароста:
Кожную ноч свярбіць.
Неба цяплее.
Яго залівае
Чысты блакіт.
Хто мяне кліча!
Хто тут трымае!
Хто ты такі!

Мякчэе ласка. Як у сне,
Твой дотык сцішаны і кволы.

Як журавінка ў свежы снег,—
З акна скаціўся зябкі золак.
Спыніўся час. Спыніўся рух.
І толькі смага,

толькі смага...

І шэпт, нібы з таполі пух,
З пшчотай, радасцю і страхам.
Апошні жураўліны крык,
І завязь зорная у зрэнках.
...Плыве каханні маладзік
Па веснавых палескіх рэках.

Ты не мая цяпер. О, не!
Ты — не мая. А я — не твой.
Недасягальнай і святой
Жывеш ты недзе без мяне.

Мне мроіцца вячэрні бераг.
На ім блішчыш, як промень,— ты.
О, колькі хваль імкнецца шэрых
Пацалаваць твае сляды!

Знясіленых і бруднаватых,
Іх потым мора прэч турне.
А ты чакаеш вал дзевяты,
А ты чакаеш не мяне.

І ні купіць цябе, ні ўкрасці,
І побач мне не быць з табой,
Калі ускрыкнеш ты ад шчасця,
Жаданы стрэціўшы прыбой...

ШЧОДРАЕ СЭРЦА

Нахіліўшы русую галоўку, ён пазіраў спадылба, цікаўны і на-сцярожаны: якая ты, новая мама? А яна, ледзь стрымліваючы слёзы, узяла малага на рукі і моцна прыгарнула да сябе. Апанаванне жаль. Геня яшчэ не мела сваіх дзяцей, але сама хапіла сірочай долі. Яна ведала, што значыць мама для дзіцяці, якое толькі што навучылася гаварыць. Як тонкаму парастку сонечнае цяпло, так патрэбна яму мацярынская ласка.

Гені тады было толькі семнаццаць.

Ішлі першыя пасляваенныя гады. Не заўсёды ставала хлеба, цяжкавата было справіць абноўку. Але маленькі Коля меў усё неабходнае. І клапаціўся пра гэта не так бацька, як яна, Геня. Пасля працы бегла дадому, каб зрабіць сёе-тое па гаспадарцы, звязаць малому рукавічкі, паслухаць вясёлы сынаў шчэбет, без якога, здавалася, ужо не магла б пражыць і дня.

А праз два гады ў Колі з'явіўся брацік Валодзя, яшчэ праз два гады — сястрычка Галія.

«Калі ў мяне нарадзіліся дзеці, я, здаецца, яшчэ больш па-любіла Колю», — кажа Яўгенія Мікалаеўна.

Геня асталася сіратой, калі ёй было ўсяго два гады. Мала-

дая мачыха, якую бацька ў хуткім часе прывёў у хату, лічыла, што падчаркі замяняюць яе шчасцю. Яна біла іх, прымушала працаваць ад цямна да цямна, а карміла нішчымнай зацір-кай. Тады, пры панскай Польшчы, за бедных сірот не было каму заступіцца, не было каму ўціхамірыць разлютаваную злосніцу.

«Не кожная родная маці так глядзіць сваіх дзяцей, як Геня гэтага хлопца. Не дзіва, што і ён шануе яе як самую род-ную», — казалі мне ў Наваельненскім пасялковым Савеце пра Яўгенію Мікалаеўну. Яшчэ Коля ў арміі служыў, а маці збіра-ла грошы, каб, як вернецца, адразу справіць абноўкі.

Яна носіць на руцэ невялікі круглы гадзіннік — падарунак Колі.

— Як прыйшоў з арміі, уладкаваўся на працу — і з першай зарплаты купіў мне... І яшчэ боцікі купіў...

Я пакідаю ўтульны, акуратны дом № 8, што па вуліцы Першамайскай у Наваельні. Да брамкі выйшла праводзіць Яўгенія Мікалаеўна Добыш. Яна нядаўна вярнулася з начной змены (ужо дваццаць гадоў працуе няняй у санаторыі «Нава-ельня») і цяпер увесць дзень дома. Коля таксама дома. Ён пры-ехаў з Карэліч, дзе працуе маляром. За некалькі дзён у або-двух сабралася шмат навін. Імі абавязкова трэба падзяліцца.

Я рада за іх, за Колю, што ў яго добрая, пшчотная мама, радуся за Яўгенію Мікалаеўну, што здолела выхаваць такога чулага, удзячнага сына.

Л. ЮРГІЛЕВІЧ

МЕСЦА

Ў ЖЫЦЦІ

Заселены жыхарамі шматкватэрны дом... Празвінеў званок у новай школе... Гасцінна расчыніў дзверы Палац культуры... Будаўніцтва горада энергетыкаў Белаазёрска не спыняецца ні на адзін дзень: вырастаюць новыя кварталы жылых дамоў, некалькі гадоў назад узняліся карпусы прафтэхвучылішча электрыкаў, пабудаваны магазіны і гасцініца. Нядаўна камісія прыняла другі корпус бальнічнага горада, хутка адкрыецца прафілакторый.

Адна з буйнейшых у рэспубліцы электрастанцый і новы горад, панарама вялікай будоўлі і правады выскавольтных ліній, што бягуць па розных напрамках, — такі сённяшні ландшафт аднаго з куткоў Беларускага Палесся. Воляю, энергіяй і розумам людзей зямля набывае новае аблічча. Імя гэтых людзей — будаўнікі. Маё слова — пра аднаго з іх, пра Алену Міхайлаўну Каспяровіч.

...Ля шашы, або, як тут кажуць, бетонкі, што вядзе з Бярозы аж на ДРЭС, на ўскраіне Белаазёрска, стаіць драўляная будыніна — растворны вузел. Адзін за адным пад'язджаюць самазвалы. Вось адна аўтамашына атрымала сваю порцыю раствору, адышла трохі ўбок. З кабіны выскачыў шафёр, паспешна падышоў да высокай хударлявай жанчыны:

— Міхайлаўна, хутчэй адзначай! Хлопцы там чакаюць...

Падбегла дзяўчына:

— Алена Міхайлаўна, зайдзіце да нас на хвілінку, параіцца трэба...

І гэтак цалюткі дзень. Шмат клопатаў у Алены Міхайлаўны. Яна не толькі матарыст, але і брыгадзір растворавага вузла. Толькі ўпраўляйся!

Прыйшла сюды Алена Каспяровіч, калі толькі нараджаліся і электрастанцыя і горад. І ўвесь час — на гэтым месцы.

На першы погляд, тут нічога складанага няма. Пясок, цэмент, вапна... Яшчэ — вада. Усе гэтыя кампаненты трэба змяшаць і зрабіць раствор. Проста? Не зусім. Неабходна ведаць, на якое будаўніцтва які трэба раствор. Ведаць, колькі якога матэрыялу пакласці, каб атрымаць раствор той ці іншай маркі. Ды і надвор'е адыгрывае не апошнюю ролю: для зімовага часу марка раствору патрабуецца адна, летам — другая. І памыліца тут нельга. Бо калі будаўнік сёння атрымае дрэнны матэрыял, то заўтра цагляная му-

роўка пачне разбурацца. Закладзены зімой з дрэнным растворам фундамент спярша выглядае ладным і моцным, а летам будзе пакрысе рассыпацца.

Так непрыкметны на першы погляд растворны вузел робіцца адным з асноўных звенняў будаўнічага працэсу. Алена Міхайлаўна гэта добра разумее. За дванаццаць з лішкам гадоў ні разу не выдала матэрыялу нізкай якасці. Ніколі, нават у самыя напружаныя месяцы, не было выпадку, каб па яе віне будаўнічыя пляцоўкі заставаліся без раствору.

...З дзіцячых год жыццё не пясціла Алену. Нямаючы выпрабаванняў выпала на яе долю. А яна знайшла ў сабе сілы ўсё змагчы, цвёрда стаць на ногі.

Ёсць на Міншчыне вёска Кальнікі. Тут, у сям'і малазямельнага селяніна, нарадзілася дзяўчынка Аленка. Калі ёй было восем гадоў, памёр бацька. Усе клопаты аб выхаванні дзяцей — а іх у сям'і было сямёра — леглі на плечы маці, Марыі Мацвееўны. Цяжкі, вельмі цяжкі быў час. Але пачалася калектывізацыя. Марыя Мацвееўна адна з першых у Кальніках падала заяву аб уступленні ў калгас. Хутка праўленне аддало сіротам хату раскулачанага багацея. Дзеці пачалі вучыцца ў школе. А маці, жанчыну актыўную і энергічную, аднавяскоўцы абра-

лі дэпутатам сельскага Савета. Стала Марыя Мацвееўна камуністам.

Жыццё пайшло на добры лад. Ужо і Алена закончыла сямігодку, ужо і яна пачала дапамагаць маці — пайшла працаваць у калгас.

Вайна ўсё перавярнула. Пайшлі на фронт браты Алены — Пятро і Анатоль, у партызаны — Іосіф і Ігнат. А сама Алена зрабілася партызанскай сувязной.

Загінуў Анатоль. Перад самым вызваленнем гітлераўцы схапілі маці Алены і малодшую сястру Марыю і пасля зверскіх катаванняў расстралялі ў лесе...

...У будаўнічым камітэце ішла размова пра ветэранаў, лепшых людзей будоўлі. Алена Міхайлаўна добра ведала іх, для кожнага знаходзіла добрае слова. А кожны з ветэранаў ды і з маладзейшых будаўнікоў меў што добрае сказаць і пра Алену Міхайлаўну. Чацвёрты раз Алена Каспяровіч абрана дэпутатам Белаазёрскага гарадскога Савета, ёй, выдатніку энергетыкі, прысвоена ганаровае званне ўдарніка камуністычнай працы. Яе вялікі ўклад у будаўніцтва Бярозаўскай ДРЭС і горада энергетыкаў Белаазёрска адзначан высокай урадавай узнагародай — ордэнам Леніна.

Яўген СЯЛЕНА

Перадавая тынкоўшчыца БУ-28 будтрэста № 21 г. Барысава камсамолка Валя Чарныш.

Фота А. Царлюкевіча.
(БЕЛТА).

Ці здаралася калі вам бачыць марскія прылівы і адлівы? Прыгожае відовішча — магутнае і чароўнае. Менавіта яго прыгадваеш, калі бываеш у гадзіны «пik» каля Беларускага політэхнічнага інстытута.

Разам з ранішнім зморкам коціцца гаманкі паток у рашэцістыя вароты, расцякаецца па карпусах, па аўдыторыях. Міне некалькі гадзін — і хваля хлыне назад. А ўвечары накіроўваюцца сюды студэнты-вячэрнікі — проста з заводскіх цэхаў і ўстаноў. Так і «дышае» мора-інстытут. Толькі кіруюць яго прылівамі-адлівамі не сілы прыроды, а людзі, якія складаюць дакладны расклад лекцый, лабараторных і семінарскіх заняткаў.

Помню, як на будаўніцтве Краснаярскай ГЭС, з радасцю пазнаўшы зямлячку, галоўны інжынер будоўлі ўсклікнуў: «Дык мы ж з БПІ!» Мы — гэта былі адзінаццаць выпускнікоў гідрафака, якія паспешаліся на Енісей, калі велізарная будоўля толькі пачыналася.

«Яны былі з БПІ», — сказаў мне таварыш з Кіргізіі, калі расказваў пра студэнцкі будаўнічы атрад, які пакінуў пасля сябе ў кіргізскім аіле два дамы для былых воінаў-кіргізаў, што змагаліся ў гады Айчыннай вайны на беларускай зямлі.

Ва Улан-Батары знаёмы журналіст шчыра пашкадаваў, што яго таварыш, малады інжынер, якраз на гэты дзень у камандзіроўцы. «Ведаеце, — гаварыў Намдагсүрэн, — як засмуціцца мой сябар. Ён жа вучыўся ў вашым політэхнічным. Часта ўспамінае і інстытут і сяброў».

Больш як 20 тысяч юнакоў і дзяўчат выйшла з Беларускага політэхнічнага інстытута з дыпламамі

ПАДРУЖЫЎ НАС ПОЛІТЭХНІЧНЫ

У класе праграмаванага навучання. (Здымак уверсе).

У чытальнай зале інстытута.

Адпачынак — гэта калі можна і пакартаваць і паслухаць вершы сябра...
(У студэнцкім прафілакторыі).

інжынераў і раз'ехалася па многіх гарадах нашай краіны. А за апошнія гады з'явіліся сярод яго выпускнікоў і грамадзяне іншых дзяржаў — В'етнама і Кубы, Балгарыі і Венгрыі, краін Блізкага Усходу і Афрыкі.

Для 20 тысяч выпускнікоў інстытут ужо ва ўспамінах, добрых успамінах пра родны дом, дзе іх уводзілі ў свет ведаў. А яшчэ для дваццаці тысяч юнакоў і дзяўчат Беларускі політэхнічны інстытут — гэта сённяшні дзень. Гэта лекцыі вядомых вучоных, карпатлівая праца ў лабараторыях з найноўшым абсталяваннем, першыя спробы вынаходніцтва ў студэнцкім навукова-тэхнічным таварыстве. Гэта пераможаны недавер да машыны — экзаменатара, штурм спартыўных вышынь, далёкія турыскія паходы, іскрыстыя вечары-спаборніцтвы Клуба вясёлых і знаходлівых. З усяго гэтага і яшчэ з вельмі многага складаецца жыццё сённяшняга студэнта БПІ. Як ні скардзіцца ён часам на перагружанасць вучэбных праграм — паспявае студэнт усюды. І не раз потым успомніць добрым словам студэнцкі час.

Я спытала ў Караліны Акандзе Дуратолува, дзяўчыны з Нігерыі, што яна раскажа пра інстытут у сябе дома. Караліна сёлета канчае аўтамабільны факультэт, праходзіць на Беларускім аўтамабільным заводзе ў Жодзіне практыку і рыхтуе дыпломны праект. Праз некалькі месяцаў яна паедзе дадому з дыпламам інжынера. Бацька піша, што ў сям'і чакаюць яе вяртання. Былі вельмі рады, калі ў беларускай газеце ўбачылі яе партрэт. Караліна белазуба ўсміхаецца:

— Цяпер мне здаецца, што я буду ўспамінаць бясконцыя экзамены, доўгі ланцуг экзаменаў. Пакуль

я тут, усё здаецца прывычным. А дома, напэўна, успомніш добрым словам і самых прыдзірлівых выкладчыкаў, і доўгія гадзіны ў чытальных залах, за чарцёжнай дошкай, у інстытуцкіх лабараторыях. Буду, канешне, сумаваць па маіх сябрах, з якімі здружылася за пяць гадоў. І асабліва па Ларысе Міласедавай.

Алена Марынава з Балгарыі падтрымала Караліну:

— Калі паедзем дадому, будзе нам вельмі неставаць нашага інстытута. Нават сёлета на зімовых канікулах я гэта адчула. Здавала датэрмінова экзамены, спяшалася дадому. А пабыла там які тыдзень — і захацелася ў Мінск, у наш шумны інтэрнат. Бацькі нават дзіву даваліся.

Алена вучыцца на III курсе машынабудаўнічага факультэта. Жыве ў адным пакоі з беларускай Тамарай Галадок. Сябруюць дзяўчаты — аднакурсніцы. Адноўчы Тамара вярнулася пасля выхаднога дня з Жодзіна і сказала, што вельмі хочучь яе бацькі пачыць Алену. Як блізкага чалавека сустрэлі балгарскую дзяўчыну Аляксандра Іванаўна і Іван Яфімавіч. А малодшая сястра, дык тая ні на крок не адыходзіла ад Алены. Дружба дзвюх дзяўчат зрабілася яшчэ мацнейшая. І ўжо бацькі Алены запрашаюць Тамару прыехаць да іх у Балгарыю на летнія канікулы.

— Мне яшчэ рана гаварыць, як я буду ўспамінаць пра наш інстытут. Яшчэ пажыву тут, — смяецца Алена Марынава. — Але даведацца пра яго хочацца больш. Нягледзячы на занятасць (а часу вольнага, ну, зусім няма), стараюся і на вечарах бываць, і паглядзець выступленні калектываў мастацкай са-

мадзейнасці інстытута, і пазнаёміцца з яго гісторыяй.

Тамара Галадок прызналася, як часта яна раней у выхадны дзень прыязджала з Жодзіна ў Мінск і хадзіла вакол інстытута.

— Зайду ў вестыбюль галоўнага корпуса, начытаюся аб'яў, розных паведамленняў — адно віншуе нейкую студэнтку з выкананнем нарматыву майстра спорту, другое запрашае на заняткі ў народны хор, трэцяе напамінае аб камсамольскім сходзе — і так захацацца акунуцца ў сапраўднае студэнцкае жыццё! І вось мая мара збылася — я ў політэхнічным. Усё тут здрава, усё падабаецца. Шмат займаюся — хочацца стаць добрым інжынерам. Бацька — ён у мяне машыністам турбіны на Смалявіцкай электрастанцыі працуе — усё паўтарае: не зганьбі, дачка, сям'ю нашу, першая атрымліваеш вышэйшую адукацыю.

У камітэце камсамола хлопцы афармлялі аль-

бом-эстафету па вышэйшых навучальных установах горада ў гонар XXIV з'езда партыі. Многае хацелася расказаць — і пра апошнія работы студэнцкага навукова-тэхнічнага таварыства, і пра дыпламантаў ВДНГ, і аб турысцкім паходзе па Кольскім паўвостраве, і пра шэфства над сельскімі школамі, і пра пераможцаў конкурсу «Алё, мы шукаем таленты!»

Час ад часу ў камітэт заглядаў хто-небудзь з хлопцаў і пытаў: «Дзе запісваюць у будаўнічыя атрады?» Іх адсылалі на факультэты да камандзіраў атрадаў.

— Вось каб вам з Жанай Навікоўскай пагаварыць, — раптам прапаноўвае Леанід Кірылюк, сакратар камітэта камсамола. — Яна ў нас член факультэцкага бюро, займаецца на чацвёртым курсе будфака. І яшчэ...

Жану знайсці ў той дзень не ўдалося, але Леанід супакоіў:

— Я ведаю, што пачала б расказаць Жана, —

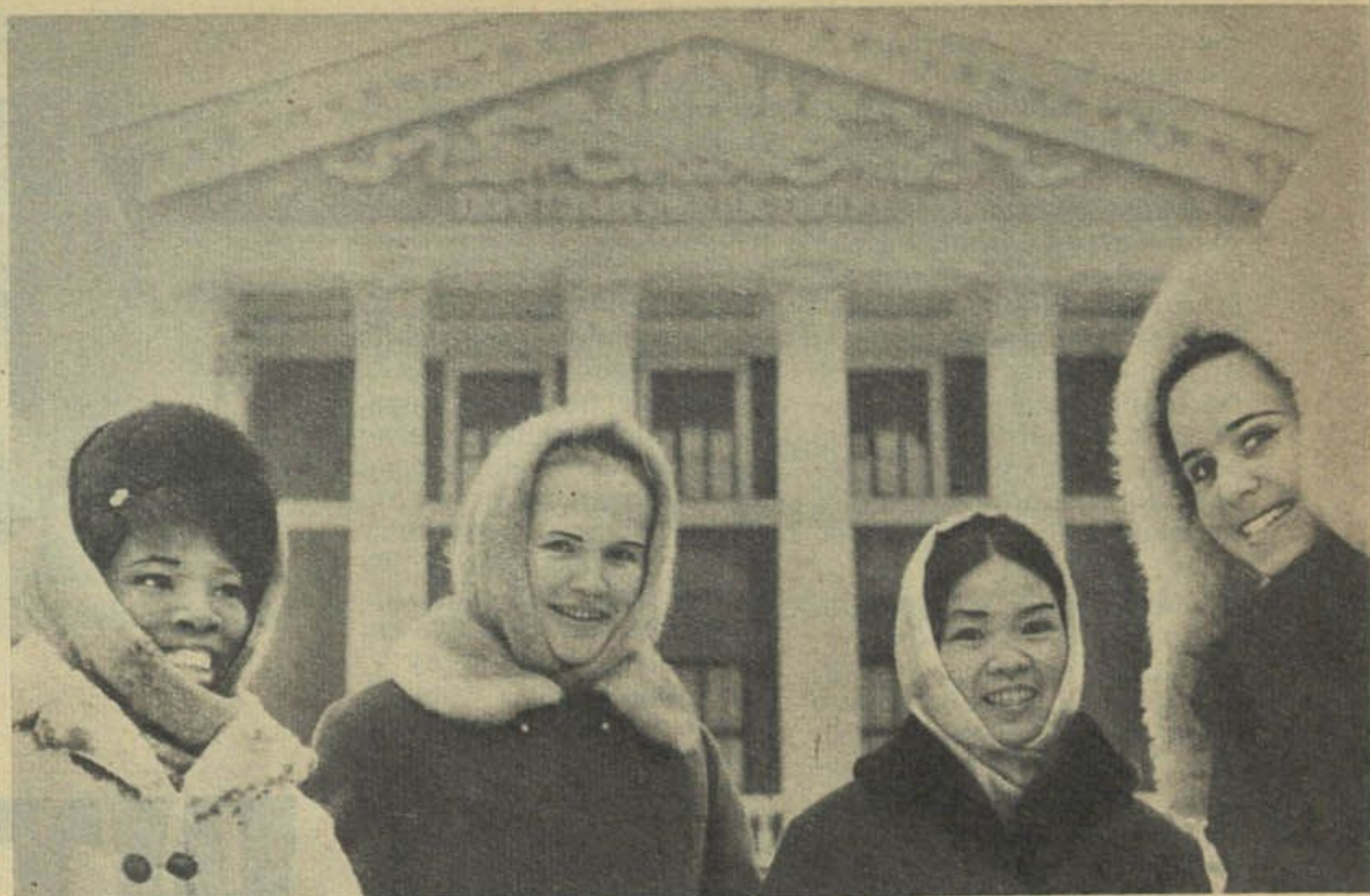
вядома, пра будоўлю і атрад. Яна ж у нас камісар будаўнічага атрада «Рамантык». У мінулым годзе яны працавалі ў Казахстане. Дзесьці ў нас захацелася старонкі з іх атраднага дзённіка.

Пачыталі, перабралі фотаздымкі і захацелася прывесці запісы, зробленыя атрадам па гарацых слядах.

«Няма дзён, падобных адзін да аднаго, як блізнят. Няма двух атрадаў, якія жылі б зусім аднолькава. У кожнага свой каларыт, свой характар. Але жыццё ў іх падначалена адной ідэі, адной мэце, адным законам. І кожны ведае, што:

Цаліна — жыццё без банцікаў.
Навылёт прапахлае потам,
Іншае слова
«рамантыка»
Тут папросту гучыць — работа.

Гэтая работа падыходзіць к канцу, і мы падводзім вынікі. Атрадам «Рамантык» за рабочы перыяд пабудавана 14 жылых

Дзеці розных народаў... Караліна Акандзе Дуратолува — з Нігерыі, Тамара Галадок — з Жодзіна, Зыонг Тхань Лысонг — з В'етнама і Алена Марынава — з Балгарыі.

дамоў. Усяго асвоена 105 тысяч рублёў капітальных укладанняў. Пры атрадзе працаваў піянерскі атрад «Спадарожнік», дзейнічаў кансультацыйны пункт».

І хоць сустрэчы з камісарам атрада Жанай Навікоўскай на гэты раз не адбылося, я адчула, што жылі ў «Рамантыку» цёпла і дружна, пакінулі пасля сябе добры след. І, успамінаючы іх, людзі будуць гаварыць: «Былі ў нас з Беларускага політэхнічнага добраахвотныя хлопцы і дзяўчаты».

Леташнія выпускнікі, зазірнуўшы ў інстытут, знойдуць перамены: уступіў у строй новы корпус з сямю спартыўнымі заламі. Пра гэта яны даўно марылі. Хутка справіць нава-селле аўтатрактарны факкультэт.

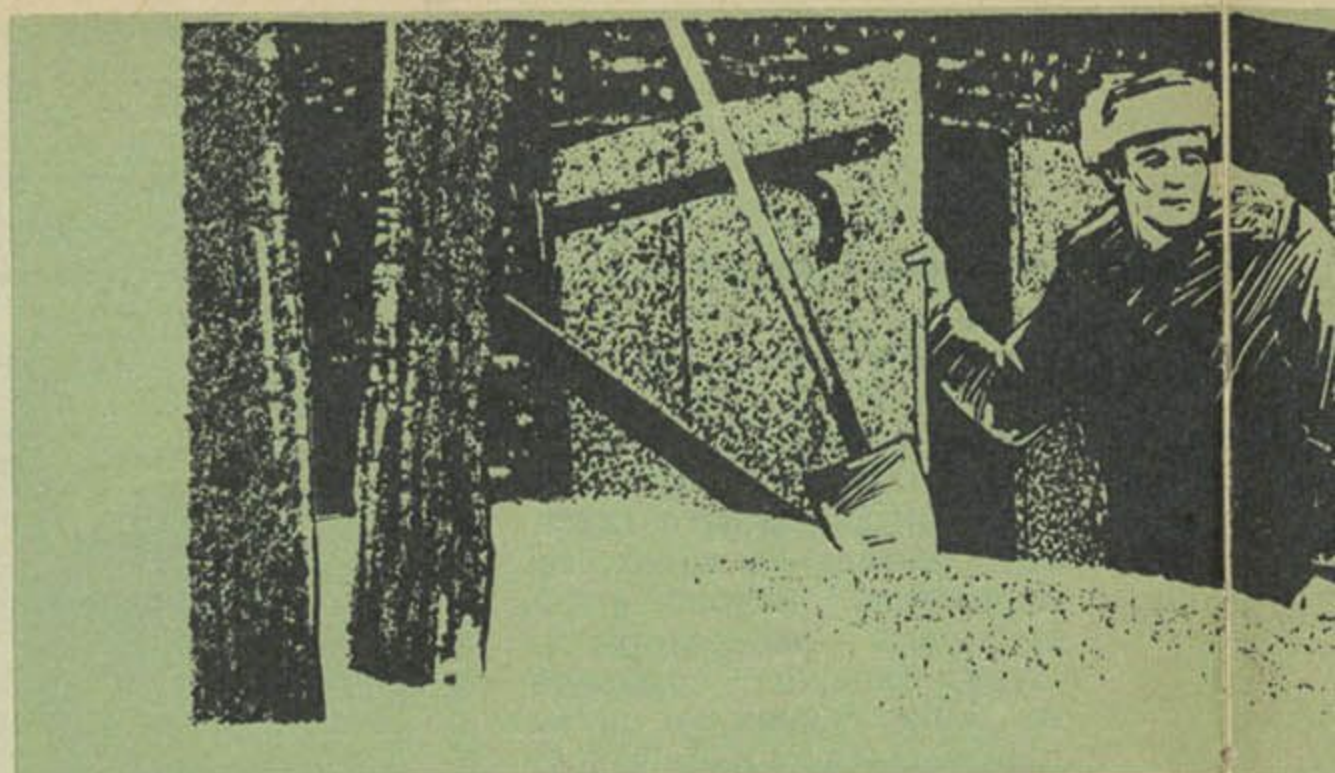
Новыя вучэбныя карпусы, новыя інтэрнаты, новыя спартыўныя залы, лабараторыі і сталовыя — літаральна на вачах разрастаецца інстытуцкі гарадок. І яму суджана расці, таму што народнай гаспадарцы вельмі патрэбны спецыялісты з вышэйшай адукацыяй, і асабліва, як адзначаецца ў праекце Дырэктыў ХХІV з'езда Камуністычнай партыі, «па новых напрамках навукі і тэхнікі, для галін вытворчасці і сферы абслугоўвання, якія хутка развіваюцца». Рэспубліка намячае

падрыхтаваць за дзевятую пяцігодку звыш 120 тысяч спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй — у паўтара раза больш, чым у мінулай пяцігодцы. І сярод гэтых 120 тысяч будзе 20 тысяч выпускнікоў політэхнічнага — больш як па 40 спецыяльнасцях. Апрача таго, інстытут рыхтуецца сказаць сваё важнае слова ў планах пяцігодкі як важны цэнтр навуковых даследаванняў і распрацовак, цесна звязаных з патрэбамі далейшага тэхнічнага прагрэсу ў рэспубліцы. Таму тут шмат гавораць пра стварэнне двух навуковадаследчых інстытутаў і трох праблемных лабараторый. І яшчэ шмат іншых вялікіх і малых навін і перамен, якія могуць заўважыць толькі ты, хто аднойчы ўвайшоў у гэты дом баязлівым абітурыентам і выйшаў інжынерам. За пяць гадоў іх падружыў інстытут і падараваў добры пароль дружбы — «Мы з БПІ».

Па законах інстытуцкага раскладу на цэнтральнай вуліцы беларускай сталіцы тры разы ў суткі назіраюцца прылівы і адлівы, чароўнае відовішча, калі выльецца на праспект імклівая плынь. У яе шуме чуваць руская і беларуская гаворка, стракатая мова студэнтаў з 35 краін свету.

Э. ЛУКАНСКАЯ

БПІ аж на Кольскім паў-востраве.

ШТО ТЫ ? МАРМЫЦАШ

Янка БРЫЛЬ

Тата зрабіў цагляны гараж. І наш «масквіч» зімуе ўжо не ў адрынцы на таку, як у тую зіму, а ў новым гаражы. Бо зімою мы на сваім «масквічы» нікуды не ездзім. Тата ездзіць на калгасным «газіку», возіць старшыню, мама ходзіць у кантору, бо яна аграном, а я хаджу ў другі клас.

У нядзелю мы з татам пабралі лапаты і пачалі раскопваць снег перад гаражом. А снегу, снегу намяло! Капалі мы, капалі, а потым адчынілі гараж, і тата кажа:

— Бачыў? Ні сняжынікі сюды не надзьмула. Рабіць — дык рабіць!

Каб тут была наша мама, дык яна засмяялася б і сказала:

— Хто ж цябе, беднага, пахваліць, як не ты сам.

А тата і не хваліцца, — ён і папраўдзе ўсё ўмее рабіць.

«Масквічок» наш накрыты брызентам. Тата прынёс цёплай вады, зняў брызент, заліў радыатар, мы залезлі ў машыну, і тата сказаў:

— Давай, Гена, прагрэем. Акумулятар падзарадзіцца.

Матор пачыркаў трохі і завёўся. Гудзе сабе ціхенька, роўна. А я ўзяў ды «дворнікі» ўключыў. Па-паў-злі!.. Махаюць сабе, хоць чысціць і няма чаго.

А потым гляджу я — спачатку па сцежцы, а тады па дарозе, што мы раскапалі, бяжыць наш Кіс. Хвост задэёр і толькі цып-цып-цып, як босы, асцярожненька. Можна і мяўкае, але матор гудзе, і я не чую.

Каты ў нас два, кот Кіс і кошка Зануда. Ён шэры ўвесь, здаравенны, вусаты. Зануда таксама вусатая, але белая, з жоўтым вухам і жоўтай лапінай на спіне.

Раз наша мама казала, наліваючы нам вячэраць:

— Можна падумаць: мышэй такая гіблота, што трэба два каты. Псік, каб ты нечага!.. Так і круцішся каля ног.

Мы з татам сядзелі ўжо за сталом, дык ён і кажа:

— Не аб'ядуць. Гену весялей.

А мне хапіла б і аднаго Кіса. Бо Зануда, і праўда, як мама кажа, нейкая прэсная. Мяўкае як не сваім ротам, як з прыплачам усё роўна. І кацянят у яе яшчэ не было. Усё на печы ляжыць. Не ў кухні, а ў хаце, на грубе. Спачатку скокне ў

Мал. К. Ціхановіч

кухні на лаву, з лавы на печ, тады ўжо адтуль на грубу-кахлянку, і ляжыць там пад самай столлю, мармыча — сама сабе пад нос.

А Кіс мармыча мне. Ён гэта любіць. І я люблю. Намерзнешся з хлопцамі на дварэ, возьмеш падушку на канапу, ляжаш пад фікусам, як пан, а Кіс ляжа табе на живот. Цёплы, цёплы! Вялікі, вялікі! Лапкі прэрднія складзе пад сябе, вочы прыплюшчыць і ўсё мармыча, усё мне штосьці расказвае. За вус пацягнеш — і то не злуе. Зноў мармыча. Ды за вусы я вельмі ўжо не тузаю: я яго гладжу, гладжу...

— Што ты мне, коце, заўсёды мармычаш?..

Матор спыніўся. «Дворнікі» селі.

— Годзе ўжо, — кажа тата. — Няхай здароў стаіць. Пойдзем, Гена, хакей паглядзім. Хто там сёння каго.

Накрылі мы «масквіча», зачынілі гараж і пайшлі. Спачатку далі карове і свінням. Бо мамы дома няма, паехала аўтобусам у Мінск. Потым мы паабедалі ў кухні, а тады тата зірнуў на свой гадзіннік і кажа:

— Ідзі ўключы. Праз сем мінут пачнецца.

Я ўключыў тэлевізар, і мы глядзелі хакей. А потым яшчэ і кіно. Ажно не чулі, як мама ў хату ўвайшла.

Назаўтра я прыйшоў са школы, сам хату адамкнуў, сам сабе есці з печы дастаў, сяджу сабе, ем і гляджу, што гэта ў нас так ціха сёння — цішэй, здаецца, як заўсёды.

— Кы-ці! Кы-ці! Кы-ці!..

Паклікаў я раз, і яшчэ, і яшчэ раз. Пайшоў па кухні, па хаце. Няма. Зноў паклікаў. І тады ўжо, з-пад самай столі, тоненька:

— М'я-яў...

Адна Зануда. Нават не ўстала, відаць, і вачэй не расплюшчыла.

Прапаў наш Кіс.

Мама ўвечары кажа:

— От, павалокса некуды. Можна, ад жоначкі збег. Есці захама — вернецца.

Тата прыехаў з Наваградка позна, калі я ўжо спаў.

Кіс не вярнуўся. Прапаў.

— Ты ў мяне, Гена, мужчына ці не мужчына? — на трэці дзень спытаўся тата ўвечары.

— Мужчына, — кажу я.

— Ну, дык чаго ты голаву марочыш — і сабе і мне? Падумаеш — кот! Два было, будзе адна. А то прагонім і гэтую. Што, і Зануду шкадуеш?

Я шкадаваў толькі Кіса.

У другую нядзелю, калі мы паснедалі, тата мне кажа:

— Можна, пойдзем машыну паглядзім?

Мама смеецца:

— Праўда ж, схадзіце. Можна, там плача без вас.

Мы пайшлі.

Снегу накідала не вельмі шмат, і капаліся мы нядоўга. Выняў тата з кішэні ключ, бразнуў замком, паслухаў і пытаецца:

— Чуеш?

— Не-а, — кажу я.

— Ну як не чуеш? Во!

— Чую! Чую і я!

Гэта — мяўкае Кіс. Ціха мяўкае, ледзьве чуваць.

— Я так і думаў, — кажа тата, адмыкаючы. — Дзверы шчыльныя, блізка ніхто не хадзіў.

Ён адамкнуў замок, выняў завалу, адчыніў палавіну дзвярэй, і... Паміж намі, тату пад ногі, шуснуў наш Кіс!

Ён — па сцезцы ў хату. Я — драпака за ім. Я яму дзверы адчыніў — спачатку на веранду, а потым у кухню.

— Мама! Мама, ён быў у гаражы!

Мама з хаты ўвайшла і кажа:

— І перахлябіўся ж ты, гуляка! Нават не мяўкаеш.

— Ты яму есці дай! Ён цэлы тыдзень не еў.

А Кіс, і праўда, нават не мяўкае. Гоцнуў на лаву, з лавы на печ, з печы — яшчэ раз напяўся — на грубу. Зануда ўстала ды тоненька: «М'я-яў...» І Кіс, нарэшце, замяўкаў. Не раз, не два разы, а ўсё ён «мяў» ды «мур-мур», «мяў» ды «мур-мур»... І трэцца мордачкай аб Зануду. А потым яны там леглі абое, блізнячка побач, і ён ужо больш не мяўкаў, а толькі ўсё ёй мармытаў... А я глядзеў і слухаў, стоячы на крэсле.

— От дзе жалю сабраў, — кажа мама. — Сваё ўсё ж такі. Раскажы, раскажы.

— Ты не смейся, — кажу я, — ты яму есці налі.

Мама яго спачатку з кухні паклікала. Не ідзе. Як не чуе. Мармыча. Потым яна яго чарапок у хату ўнесла, паставіла каля парога. Кліча. І я яго клічу. А ён не ідзе.

Увайшоў наш тата.

— Я так і думаў, — кажа, — што ён недзе там, у гаражы, застаўся.

— Думаў, — смеецца мама. — Доўга ж ты думаў, аж цэлы тыдзень.

— Венік пагрыз, — кажа тата. — Дзверы шчыльныя, акуратныя, блізка ніхто не хадзіў.

— Лезе! Лезе! Ідзе! — крыкнуў я.

Кіс наш гоцнуў з грубы на печ, з печы — гэта ўжо ў кухні — на лаву, на падлогу і ўвайшоў у хату. Да чарапка з малаком. Ну ж ён тады і хлябтаў!

— Во табе, — кажа тата. — Цяпер жа хваробы каторыя голадам лечаць. Сто гадоў будзеш жыць.

Кіс усё выхлебтаў, зірнуў на маму і мяўкнуў.

— Яшчэ? — спыталася яна. — Я табе не шкадую, але можна на першы раз годзе? А то захварэеш яшчэ. Лезь от на грубу ды грэйся.

А я не даў яму лезці на грубу. Я яго ўзяў ды лёг з ім на канапе.

Мы ляжым. Мама і тата з хаты пайшлі, — мы адны. Я і падушку ўзяў, і разуўся. А ён у мяне на жываце. Цёплы, цёплы! Вялікі, вялікі! Лапкі прэрднія склаў пад сябе, вочы прыплюшчыў і ўжо мармыча мне, мармыча, як раней.

— Што ты, коце, мармычаш?

Чаму ты не скажаш мне, не раскажаш нічога — як ты есці хацеў, як табе холадна, як табе страшна было? Было... Было... Я цябе гладжу, гладжу, а ты мармычы, мармычы. Занудзе дык ты, нябось, раскажаў. Ёй ты наскардзіўся, цэлую бочку. А мне не хочаш... Спаць захацеў?.. Кіс, ну што ты мармычаш?

СПАТКАННЕ З МАРАЙ

Ужо добра змерклася, калі Таня вярнулася дадому. У печы зырка палала смалістае паленне. Маці прысунула бліжэй да агню чыгунок з бульбай і ўважліва, з непрытоенай журбай, зірнула на дачку.

— Не за сваю работу ўзялася, дачушка, — уздыхнула Ксеня Іванаўна. — Вунь хлопцы — маладыя, дужыя — і тыя не надта кідаюцца.

— Не адгаворвай, маці, — умяшаўся бацька.

Ён падышоў да дачкі, паклаў на плячо цяжкую даланю і ціха сказаў:

— Спадабалася табе, Таня, механізатарская прафесія — не пакідай, вучыся хлеб вырошчваць.

— Вось адрамантую свой трактар, — павесялеўшы, адказала дачка, — папрацую на ім, а там, казаў старшыня, новы дадучь.

І недзе напрудвесні ёй даручылі новенькі Т-24.

...Трактар з нагужаным прычэпам падскоквае на выбоінах. Таня моцна трымае руль. А вунь і тое шырокае поле, дзе яна летась насенне падносіла да бурчанай сеялкі, засыпала ў скрыні. Гэтак дзень, другі, трэці... А калі трактарыст Віктар Зубкевіч спыняў агрэгат, каб заправіць гаручым, неадступна пыталася: «А гэта што? Ці цяжка кіраваць? Навошта гэты прывад?»

— Ці не задумала ты, дзяўчо, трактарысткай быць? — пацікавіўся Зубкевіч.

— Не толькі задумала, але і рашыла цвёрда, — адказала Таня. — Дай вась праехаць.

Віктар паказаў, як заводзіць матор, пераключаць скорасці, сеў побач сам. І колькі было радасці, калі трактар пакаціўся па раллі, падуладны яе волі!

— А і праўда, з цябе някепскі механізатар можа атрымацца, — пахваліў Зубкевіч...

Мара збылася. Таня Хоміч стала першай дзяўчынай-механізатарам не толькі ў сваім калгасе імя Кірава, але і на ўсёй Любаншчыне. Хоць мінуў з той вясны толькі год...

Таню запрасілі ў Мінск, на злёт жанчын-механізатараў. Сярод іх яна была, бадай, самая маладзейшая і па гадах і па стажы. Да яе падыходзілі трактарысткі, пыталіся, ці цяжка працаваць, ці не памылілася ў выбары прафесіі. А яна адказвала: «Не, дзяўчаткі, ніколі не памылілася».

Вядома, не заўсёды ўсё ідзе гладка, так, як хочаш. Пасля спякоты паліліся дажджы, намокла глеба. Трэба хутчэй баранаваць і акучваць бульбу. Адзін прапашны трактар сапсаваўся, і Таня мусіла працаваць за дваіх, а мо і за траіх. Уставала на досвітку, вярталася прыцемкам. Нават вопытныя трактарысты здзіўляліся, калі дзяўчына рыхліла за дзень па 25 гектараў бульбы.

А потым пачалася ўборка ўраджаю. Новыя клопаты. Без спачыну бегаў ад камбайнаў да свірнаў яе ўвішны Т-24 з поўнымі цялежкам збожжа. А затым перавозка бульбы, буракоў, падвозка сена і саломы.

Падвялі ў калгасе вынікі спаборніцтва механізатараў. У ліку пераможцаў — Таня Хоміч. Дзве тоны гаручага эканоміла ды семсот рублёў грошай. Праўленне і партыйная арганізацыя на Дошку гонару рашылі занесці, граматай узнагародзілі, падзяку аб'явілі, прэмію выдалі, а яна:

— Мала яшчэ зрабіла, буду старацца лепш!

...Аўтобус павярнуў улева, выхапіў фармі шэрую стужку дарогі, што вядзе з Юшкавіч да Забалаці — у калгасны клуб. Падзьмуў свежы вецер, зашкунтаў дзявочыя касынкі.

— Запявай, Таня!

— А што? Можна...

Люблю мой край, старонку гэту, дзе я радзілася, расла...

Падхапілі дзяўчаты песню, павезлі яе ў клуб.

В. БЫЧОК

Мама, пачытай!

КАЗКА

Мікола ЯНЧАНКА

— Ну і мяцеліца круціць, свету белга не відаць! — усклікнуў бацька, абтрасаючы снег з каўняра, з шапкі, з валёнак.

— Татка, а як мяцеліца круціць? — ускочыў з пасцелі Лёнька, — якая яна?

Кадр з кінафільма «Беларускі вакзал».

Выходзіць на экран новая цікавая кінастужка «Беларускі вакзал» вытворчасці кінастудыі «Масфільм». Аўтар сцэнарыя — Вадзім Трунін. Сюжэт фільма вельмі просты: сустрэліся чацвёрта франтавых сяброў, якія не бачыліся дваццаць пяць гадоў. Дзея карціны ўкладаецца ў адны суткі. Але за гэты кароткі час кожны з герояў даведваецца столькі, колькі ён, магчыма, не даведаўся б за ўсё жыццё, каб не было гэтай сустрэчы.

Галоўныя ролі выконваюць А. Глазырын, А. Папанаў, Е. Ляонаў, А. Сафонаў.

«Салют, Марыя!» — так называецца новая двухсерыйная шырокаэкранная мастацкая кінааповесць, пастаўленая народным артыстам СССР рэжысёрам Іосіфам Хейфіцам на кінастудыі «Ленфільм». Сцэнарыі напісаны ім у

садружнасці з Грыгорыем Бакланавым.

Гэта карціна пра пакаленне 20-х гадоў, пакаленне, якое змагалася ў гады грамадзянскай вайны, адстойваючы Саветы, ваявала ў рэспубліканскай Іспаніі, змагалася з фашызмам у гады Вялікай Айчыннай вайны.

У ролі Марыі здымалася народная артыстка УССР Ада Рагаўцова.

Будзе дэманстравацца новая латышская мастацкая кінастужка «Праменні ў шкле». Аўтар сцэнарыя — Лія Брыдака, рэжысёр-пастаноўшчык — Імант Крэзберг.

На экране праходзіць год жыцця маладой жанчыны Асі, год, які змяніў яе лёс, а галоўнае — яе ўяўленні аб жыцці.

У галоўных ролях здымаліся Ліліта Озаліня, Улдас Думпіс, Вія Артмане, Гунар Цылінскі.

Шмат вясёлых хвілін прынясе глядачам новая лірычная кінааповесць «Сем нявест яфрэйтара».

Бацька распрануўся. Падышоў да ложка:

— Хочаш ведаць, як круціць мяцеліца? Якая яна?

— Хачу, — адказвае Лёнька. — Раскажы.

— Добра, раскажу, — абяцае бацька, — толькі хутчэй лезь назад, пад коўдру. Далёка-далёка на поўначы жыве вецер. Вялікі працаўнік і веселун. Многа ў яго спраў. Трэба і хмары прыгнаць, і мора ўсхваляваць, і птушанят пакалыхаць на галінцы.

Стоміцца вецер за дзень. І хочацца яму адпачыць, пацешыцца. Тады ідзе ён на стайню. Выводзіць і запрагае ў лёгкія санкі трыста белых летуноў-коней. І гайда! Па палях, па лугах, па вуліцах! Людзі дзівяцца: «Вось мяцеліца разгулялася!»

І не бачаць, дзівакі, як ляцяць белыя коні, як сцелюцца доўгія белыя грывы і хвасты, не чуюць, як звяняць падковы. Людзі шмат чаго не бачаць і не чуюць...

А вецер! Прыгажун вецер! Левай рукой кіруе, а правай шапку прытрымлівае. Борзда мчацца коні. Але ветру яшчэ хутчэй хочацца. Як свісне ды як гікне вецер:

— Гэй, вы! Грывастыя!

І коні віхрам імчаць далей і далей.

Падлятаюць да дрымучага лесу. Не спыніліся, не збочылі з дарогі. Памчалі па заснежаных вяршынях елак і соснаў. Стогне ўстрыжаны бор. Векавы дуб прачнуўся, незадаволена бурчыць:

— Вось каб злавіць ды па карку!

Але паспрабуй злавіць вецер, злавіць мяцеліцу. Іх і след прастыў... Памчаліся далей, далей...

— Далей... Далей... — шэпча Лёнька і засынае. І ўсміхаецца скрозь сон. Пальчыкамі перабірае. Напэўна, вецер лейцы яму перадаў. І Лёнька сам кіруе мяцеліцай.

Якуб КОЛАС

Песня аб вясне

Уцякай, мароз-дзядуля!
Чуеш ты, стары, ці не!
На пагорках — булі-гулі! —
Песні чуюцца вясне.

Звоніць, скача, як дзіцятка,
Гэты жэўжык-ручаёк.
На яго, бы тая матка,
Сонца кідае свой зрок.

А ён, гучны і смяшлівы,
Так і ходзіць, аж дрыжыць,
І другі сябрук шчаслівы
Насустрэч яму бяжыць.

Кружыць удалы Лявон вясёлую Лявоніху. Цёплыя блікі іграюць на лакараванай паверхні драўлянай сумачкі — навінкі, якая аднолькава адпавядае і густу і модзе. Новая мадэль родам з Бабруйска, створана на фабрыцы мастацкіх вырабаў. Арыгінальныя фігуркі з дрэва, драўляныя кулоны, карункі, вышытыя сукенкі, выкананыя бабруйскімі майстрамі, могуць служыць цудоўнымі падарункамі-сувенірамі. Нядаўна на фабрыцы асвое на пляценне валагодскіх карункаў на каклюшках.

Ты паслухай, дзед сярдзіты,
Што там чуецца ўгары!
Што за спеў за самавіты
У небе правяць песняры!

А зіма аж пачарнела —
Годзе ёй тут кросны ткаць!..
Гэй, маленства, жыва, смела
Выйдзем весну прывітаць!

Кадр з кінафільма «Праменні ў шкле».

Збруева», пастаўленая рэжысёрам Віталем Мельнікавым на кінастудыі «Ленфільм» па сцэнарыі В. Валуцкага.

У прыгодах удалага яфрэйтара Збруева, які аб'ездзіў ледзь не

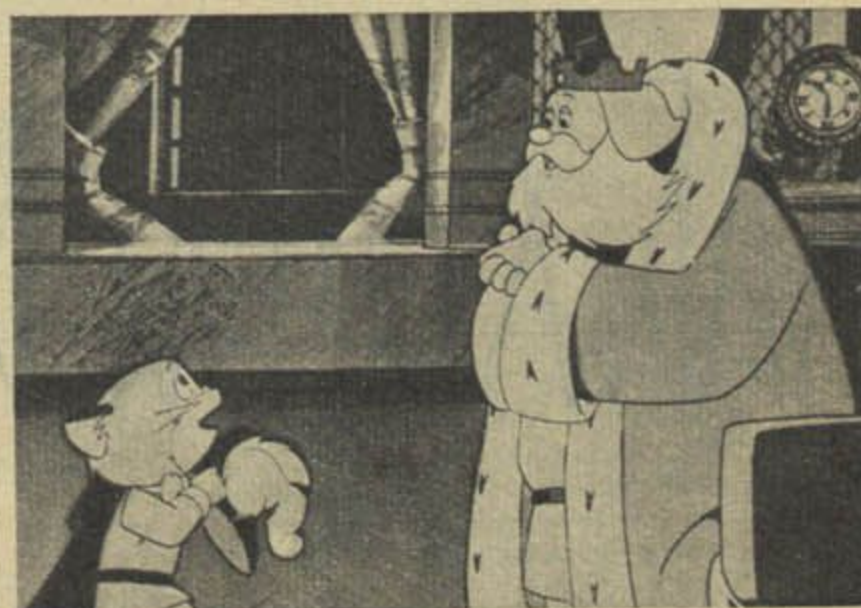
ўсю краіну ў пошуках нявесты, яго суправаджае вядомае трыо яраслаўскіх хлопцаў.

Ролі ў фільме выконваюць Сямён Марозаў, Марыяна Вярцінская, Наталля Варлей, Леанід Кураўлёў, Васіль Мяркур'еў.

Выпускаецца на экраны рэспублікі новая туркменская мастацкая кінастужка «Смерці няма, хлопцы!» Гэта хваляючы кінарасказ пра апошнія дні Вялікай Айчыннай вайны, пра беззапаветны героізм і мужнасць маленькай групы савецкіх байцоў, якія ў няроўным баі разграмілі вялікае вайсковае падраздзяленне немцаў.

Слаўнаму сыну ўзбекскага народа, Герою Савецкага Саюза Кудрату Суюнаву прысвечана новая кінакарціна «Вяртайся з сонцам» вытворчасці кінастудыі «Ўзбекфільм».

Дзецям асабліва спадабаюцца новая беларуская мастацкая кінастужка «Пяцёрка адважных», шырокаэкранная кінааповесць «Заўт-

Кадр з кінафільма «Кот у ботах».

ра, трэцяга красавіка...», створаная кінематаграфістамі «Ленфільма», і каляровы поўнаметражны японскі мультыплікацыйны фільм «Кот у ботах».

Р. КРОПЛЯ

КАБ ХУТЧЭЙ ВЫРАС СЫН

Рыгор РЭЛЕС

Апавяданне

18

Мал. Ю. Пучынскага

Быць тут і не зазірнуць да Клавы я не мог. У юнацкія гады мы з яе нябожчыкам мужам моцна сябравалі.

Добры ён быў чалавек. Таварыскі. Душэўны. І моцны, як дуб. У мястэчку гаварылі, што прырода надарыла Барыса дабрадушным характарам, каб ураўнаважыць ягоную моц. Каб быў гэткі асілак наравісты ды злосны, не мінуць бы ліха Клаве.

І хто б мог падумаць, што гэты дуб рухне? І ад якой хваробы? Сонечны ўдар!..

Сыну яго, Кадзіку, тады яшчэ і дзесяці не было.

У мінулы мой прыезд я ўжо не заспеў Барыса жывым. А Кадзік тады вучыўся ў пятым класе. Вучыўся няважна, бо вельмі захапляўся радыётэхнікай. У Клавы толькі і гаворкі тады было, што пра сына. Яна скардзілася: упарты, непаслухмяны, адбраў усё здароўе. Хай бы ён хутчэй вырас! Тады, запэўняла Клава, яна нават не гляне на яго. Тады яна не зазнае ніякіх клопатаў...

Ба. 4699

...І вось Кадзіку ўжо больш чым дваццаць. Цікава, як адчувае сябе Клава ў ролі маці дарослага сына, у ролі бесклапотнай маці?..

Завітаў я да яе пад вечар. Клава стаяла ля плота і з гумавага шланга палівала кветкі ў агародчыку. Чырвоная касынка, завязаная спераду вузлом, надавала ёй бойкасць і зухаватасць.

Убачыўшы мяне, яна збянтэжылася і рэзкім рухам сарвала касынку з галавы, закруціла кран. Затым запрасіла ў дом.

— Не мог папярэдзіць! — дакарала яна.

У доме — халаднавата. Пах толькі што палітых флоксаў чуваць і тут, бо вокны адчынены.

— Сядай, — паказала яна на шырокую зялёную тахту. — Я зараз.

У пакоі ўсё было як і раней: тахта, сервант, круглы стол пад плюшавым абрусам, некалькі крэслаў і — транзістары... Іх было некалькі. І я зразумеў, што Кадзік, як і раней, захапляецца радыётэхнікай.

Увайшла Клава ў новым шарсцяным трыкатажным касцюме. Яна цяпер нагадвала сябе ранейшую, якую я бачыў у мінулы мой прыезд. Толькі чорныя валасы крыху радзейшыя ды вочы запалі глыбей.

Яна села насупраць мяне ў крэсла і кradком зірнула ў люстэрка, якое вісела на сцяне побач з тахтой. Відаць, падумала, што я пастарэў, і хацела ўбачыць, ці не змянілася і яна за гэтыя гады.

— Ну, як цяпер жывецца, калі сына выгадавала? — было маё першае пытанне.

— Бач ты! — здзівілася яна. — Усё помніць! Ведаеш, памылілася я тады: малыя дзеткі — малыя бедкі... Як я тады гаварала, што сын праз гэту праклятую радыётэхніку вучобу закінуў. А колькі я здароўя паклала, каб адарваць яго ад таго дурнога Жэнькі! Уявілі сябе вынаходцамі, цэлыя вечары мудравалі над нейкімі схемамі і катушкамі. А ўрокі ўбок! І ўсё ж прымусіла Кадзіка ўзяцца за кнігі. Шчасце яшчэ, што ў час спахапілася. Ну, ды, дзякаваць богу, атэстат сталася ён атрымаў. А што далей? «Пайду служыць Радзіме», — так ён мне тады сказаў.

Што ж, няхай, думаю, паслужыць. Бо рос ён, можна сказаць, без бацькавага вока. Хай пабудзе пад апекай мужчын.

Як я сумавала па ім гэтыя два гады! Добра яшчэ, што служыў ён недалёка адсюль. Думаю, гэта спецыяльна яго тут пакінулі, каб я магла часцей бачыцца з ім. Бо тыя, хто выпраўляе на службу, таксама бацькі сваіх дзяцей. Бачылі: адзін ён у мяне...

І паверыш, за гады, што служыў ён у арміі, я пабывала ў яго, мусіць, разоў з дваццаць. Камандзіры яго нават раілі жартам прыпісаць мне ў іхняй часці... Аднак страчалі прыветна. Толькі сам Кадзік не надта быў рады: нібы няёмка было перад сябрамі.

Мне гэтыя два гады здаліся вечнасцю, а для людзей, для чужых, у момант яны праяцелі. Калі Кадзік

вярнуўся са службы, суседзі ў адзін голас:

— Як хутка час ляціць! Здаецца, вось толькі ўчора мы яго праводзілі ў армію.

Усе казалі, што ён узмужнеў, хоць сама я асаблівых перамен у ім не заўважыла. Можна таму, што часта яго наведвала.

Клава ўстала, прайшла па пакоі:

— Я табе яшчэ не надакучыла?

— Ды што ты! — кажу я. — Больш за ўсё мяне і цікавіла, як ты цяпер у ролі маці дарослага сына!

— Слухай далей... Ну, вярнуўся Кадзік з арміі: няхай, думаю, паступае ў педінстытут на факультэт фізікі, калі радыё яму так да спадабы. Па-другое, да інстытута, можна сказаць, рукой падаць. Усяго дзевяноста кіламетраў: аўтобусам дамчыш за дзве з палавінай гадзіны, а самалётам і за пятнаццаць хвілін далаціш... Але ты мяне азалаці — я ў самалёт не сяду. Жартачкі: ляцець бог ведае на якой вышыні! А ўсё цяпер павар'яцелі: толькі каб на самалётах! Ехаць поездам і аўтобусам ужо не хочучь. Марудна! Але мне досыць і аўтобуса... Я магла б часта бачыцца з Кадзікам, ды і сам ён ездзіў бы дадому на выхадныя... Ды дзе там!

— Пайду працаваць, — кажа ён, — а потым паступлю на завочнае ў радыётэхнічны.

І хоць ты яму кол на галаве чашы: працаваць — і ўсё тут! «Але дзе, дзе?» — пытаюся.

— У быткамбінаце... Майстрам па рамонту тэле- і радыёапаратуры.

Я, вядома, была супраць. Зноў пачне корпацца ў гэтых скрынках і на вучобу забудзецца. Але што ім матчыны словы, калі яны самі ўсё ведаюць! Вось ужо хутка год, як працуе. І што ты думаеш? Яго проста на руках носяць. Не было выпадку, каб ён не здолеў адрамантаваць тэлевізар або прыёмнік. Нават фотаапараты рамантуе. Купіць іншы ў скупачным якую ламачыну і валачэ мне ў хату: Кадзік адрамантуе!... І Кадзік рамантуе!.. А колькі мой сын над гэтым галаву паламае — нікога не трывожыць.

Карацей кажучы, майго Кадзіка паважаюць не менш, як славу тага нашага ўрача Кірылу Пятровіча. Таго выклікаюць, калі трэба і калі не трэба. І сына майго таксама. Ледзь закапрызіў прыёмнік або тэлевізар — адразу да Кадзіка: выручай! Думаеш, ён за гэтыя візіты што-небудзь мае? Столькі сама, колькі і Кірыла Пятровіч... Але хай сабе, мне галоўнае — інстытут. У яго ж усё жыццё наперадзе. Можна яшчэ здзівіць свет якім-небудзь адкрыццём!

Спакойнае жыццё ў Клавы, нечага казаць!

Клава працягвала:

— Ты разумеш, калі якая-небудзь непрыемнасць здарыцца ў мяне, я надта не перажываю. Вось маёй напарніцы далі ганаровую грамату, а мне толькі падзяку. Папраўдзе кажучы, мяне гэта пакрыўдзіла: у адным жа магазіне працуем, разам план выконваем! Дык не трымаю я ў галаве гэтую крыўду, забываюся і пра іншыя свае непрыемнасці. А як здарыцца што з маім сынам — мне ажно мову адымае.

Раптам яна замаўчала. Матыль заляцеў у адчыненае акно, закруціўся вакол люстры, нібы выбіраючы, на якую лямпачку сесці.

— Слухай, гэта не моль? — перапалохалася Клава.

— Ды не, так нейкі матылёк.

— Не можа быць! Такія маленькія матылькі не бываюць.

Яна паднялася. Хлоп! Але матылёк ужо кружыўся дзесьці пад самай столлю. Клава ўзброілася ручніком і супакоілася толькі тады, калі выгнала матыля. Зноў сеўшы ў крэсла, яна гаварыла:

— Калі ты думаеш, што заказчыкі — гэта ўся мая бяда, — памыляешся. Кадзіка абкруціла тут адна... Інжынер-электрык. Нэлачкай зваць. Хлопец сохне па ёй. А яна пацвельваецца з ім, як кошка з мышкай. Каб ты яе пабачыў: асноўнае — моды. Усё, што ў новым журнале мод, — тут жа і на ёй!

Ну, скажы, калі ласка, хіба яна яму пара? Ды нашто яму гэкі клопат? Думаеш, так проста — мець на ўтрыманні жонку-модніцу? Хай бы лепей узяў Томку Табенкіну... Гаспадыня якая! Калі і не скончыла інстытут — бяды такой! Я з радасцю аддала б ёй Кадзіка, няхай бы камандавала ім... Дык не, ён і слухаць не хоча... Паверыш, у мяне ціск павысіўся... «Менш трэба хвалявацца, — кажа мне Кірыла Пятровіч. — Трэба прасцей глядзець на ўсё». Калі б я магла! Сын жа ён мне. Адзінае вока маё! Дзеля яго жыву на свеце...

Клава змоўкла. Увайшоў Кадзік. Як ён перамяніўся! Копія бацькі! Такі ж высокі здаравяк, і з выгляду гэты, як і бацька, дабрадушны.

Павітаўшыся са мной, сеў ля стала, закурыў цыгарэту, крыху памаўчаў і пацікавіўся:

— Мама ўжо ўсё пра мяне расказала?

Апошнім разам я бачыў яго гадоў восем таму назад. Тады ён быў баязлівы ціхі хлопчык, адказваў на мае пытанні толькі «так» ці «не». А гэты — узмужнелы, гаваркі, з вясёлым позіркам...

— Ну, мне пара, — я падняўся.

Кадзік праводзіў мяне да брамкі.

— Трымайся! — сказаў я яму на развітанне. — Табе яшчэ не раз трэба будзе пастаяць за сябе.

Ён зразумеў і шырока ўсміхаючыся, адказаў:

— Нічога, пастаім! — І пачаў апраўдваць сваю маму. — Яна ў мяне вельмі слаўная. Толькі занадта хваляваўся ўспрымае мае справы...

— Кадзік! Дзе ты там? — пачуўся раптам з акна голас Клавы.

Напэўна, западозрыла, што мы з Кадзікам рыхтавалі змову супраць яе.

— Іду, — адказаў сын і на развітанне моцна паціснуў мне руку.

Месяц назад я атрымаў ад Клавы пісьмо. Клава пісала: Кадзік паступіў на завочнае аддзяленне радыётэхнічнага інстытута. У гэтым жа канверце ляжала запрашэнне на вяселле. З інжынерам-электрыкам... З Нэлачкай.

НОВЫЯ КНІГІ

Куляшоў А. Сасна і бяроза. Новую кнігу народнага паэта Беларусі склалі вершы, напісаныя за апошнія гады, а таксама паэмы «Цунамі» і «Далёка да акіяна».

Стральцоў М. Адзін лапаш, адзін чунь. У новай апавесці аўтар з вялікай паэтычнасцю і душэўнай шчырасцю расказвае пра цяжкае пасляваеннае дзяцінства вясковага хлопчука Іванкі, пра людзей, якія паспрыялі яму ў жыцці.

Лось Е. Травіца брат-сястрыца. У апавяданнях і замалёўках другой кнігі прозы Еўдакіі Лось асуджаецца зло і ўсхваляюцца дабро, справядлівасць і вернасць. Большасць герояў кнігі — былыя партызаны, нашы сучаснікі.

Валасевіч Э. Туды і раў з кляшнёй. Байкі, гумарыстычныя вершы і фельетоны Эдуарда Валасевіча ўжо даўно набылі папулярнасць сярод шырокага кола чытачоў. У новай кнізе паэт пашырае надзённую тэму барацьбы з перажыткамі мінулага, з кар'ерыстамі, бюракратамі і падхалімамі.

Бялевіч А. Чарадзеі. У гэту кнігу ўключаны літаратурныя партрэты вядомых пісьменнікаў, паэтаў, мастакоў рэспублікі. Паказаны жыццё і творчасць Янкі Купалы, Якуба Коласа, Кузьмы Чорнага, Аркадзя Куляшова, Кандрата Крапівы і іншых выдатных мастакоў слова.

Сачанка Б. Аксана. У апавесці і апавяданнях Б. Сачанкі расказваецца пра дружбу, вернасць, каханне ў гады вайны, пра тое, гора і жахі, што прынеслі дзіям фашызм.

Як сцвярджаюць царкоўнікі, лёс — гэта загадка прадвызначаная, устаноўленая воляй багоў немінучая доля кожнага чалавека. Забавонныя людзі лічаць, што чалавек не можа змяніць і пазбегнуць сваёй «долі», свайго «лёсу».

Нараджэнне і смерць, здароўе і хвароба, радасць і гора, палац і турма, паводка і засуха, вайна і мір, гібель і выратаванне, любоў і нянавісць — усё гэта нібыта загадка наканавана не толькі чалавеку, але і чалавецтву.

Вера ў лёс вядзе свой пачатак з таго далёкага часу, калі чалавек, бяссільны перад прыродай, залежаў ад яе. У старажытных грэкаў была наўная легенда аб трох багінях лёсу. Адна з іх увесь час прала на верацяне жыццёвую нітку, нітку лёсу. Другая цягнула гэтую нітку праз усе змены лёсу. Трэцяя запісвала ў кнігу невядомасці, кнігу лёсу, усё, што чалавек здзейсніць і стрывае на працягу свайго зямнога і нават замагільнага жыцця. Калі яе рука стамлялася запісваць або ёй проста надакучаў гэты занятак, яна абрываўла нітку лёсу. Адсюль выразы: «Нітка жыцця абарвалася», «Нітка лёсу прывяла яго да...», «Па іроніі лёсу», «Ад лёсу не ўцячэш».

У рымлян таксама была свая багіня шчаслівага лёсу, багіня выпадку — Фартуна. Ад яе капрызаву залежалі ўдача, шчаслівыя моманты і ўсялякія здарэнні. Дагэтуль кажуць: «Яму ўсміхнулася фартуна», «Фартуна ад яго адварнулася»...

Калі чалавек слепа верыць у лёс, ён адмаўляецца ад барацьбы за лепшае жыццё. Такі чалавек лічыць, што ад яго волі нічога не залежыць, ён пасіўна прымае ўсё, што прыносіць нібыта лёс. Разглядаючы выпадковыя з'явы як непазбежныя, як праяўленне звышнатуральных сіл, ён пачынае думаць, што яго жыццё цалкам залежыць ад лёсу.

Чалавек працаваў у полі. Пачалася навальніца. Ударыла маланка і забіла яго. Забавонныя людзі абавязкова скажуць, што гэта праява лёсу. Але ж тое, што адбылося, — толькі выпадак, яго можна было пазбегнуць. Сутнасць з'явы заключаецца ў наступным. Рознасць патэнцыялаў, што ўтвараецца пры навальніцы, абавязкова і немінуча прыводзіць да электрычнага раз-

раду, які знаходзіць найкарацейшы шлях для сябе праз добры праваднік паміж маланкай і зямлёй. Інакш кажучы, вялікая колькасць электрычнасці, што скапілася ў хмары, імкнецца, разраджаючыся, трапіць у зямлю. Яна шукае шлях, дзе ёй лягчэй і хутчэй прайсці (зігзагі маланкі!), а чалавечы арганізм — добры праваднік электрычнасці. Тут неабходнае праявілася праз выпадковае. Разрад павінен быў адбыцца (неабходнасць), а чалавек у гэтым выпадку мог быць або не быць (выпадковасць). Ну, а калі ён там быў, то яму трэба было б, па-першае, адкінуць далей металічны інструмент, які быў пры ім, і не ісці па полі, не стаяць, а легчы на зямлю. Прычым не на высокім месцы (узгорку), а ў нізіне, лагчыне. Тады 99,9% за тое, што не адбылося б смяротнага выпадку. Маланка б не ўдарыла ў яго.

Другі, больш просты прыклад. Раней у вёсках вельмі часта здараліся пажары ад навальніцы. Забавонныя людзі думалі, што гэта «кара боская», лёс. Але вось устанавілі маланкаадвод, і пажары ад навальніц спыніліся. Значыць, людзі перамаглі лёс і прымусілі яго змяніцца. Воля людзей аказалася мацнейшая за лёс.

Бог, як сцвярджаюць царкоўнікі, усясільны, усемагутны, ён усё бачыць, прадвызначае лёс чалавека. Значыць, прадвызначае і ўсе яго грахі. За грахі, якія бог сам прызначыў чалавеку, ён вінаваціць таго ж чалавека і прымушае яго несці за гэтыя грахі крыж, гэта значыць быць адказным. Сябе ж — фактычнага віноўніка — ад гэтай адказнасці вызваляе. Дзе ж справядлівасць?

Вера ў лёс прыніжае годнасць чалавека, скоўвае яго дзеянні, нараджае пасіўнасць і бездапаможнасць.

Забавонныя людзі не разумеюць, што ў кожнай падзеі або з'явы ёсць свая натуральная прычына. Беспрычынных падзей, здарэнняў, з'яў, выпадкаў ні ў грамадстве, ні ў прыродзе не бывае.

Ускрыццё канкрэтных прычын усялякіх забавонаў даказвае неабгрунтаванасць сляпой веры ў таямнічасць лёсу, такую далёкую ад навуковых асноў.

Е. ЧАРНАМОР

ВЕРА Ў ЛЁС

ЦЯЖКІ ЎЗРОСТ

Майго суседа па лесвічнай пляцоўцы пяцікласніка Вову як падмянілі. Яшчэ год назад ён быў круглым выдатнікам, спакойным, ветлівым хлопчыкам. А цяпер яго не пазнаць. Што ні дзень—новае здарэнне. То ён выкруціць лямпачку ў пад'ездзе, то ўзніме вэрхал разам са сваім сябруком Міколкам з чацвёртай кватэры. І толькі паспрабуйце яму зрабіць заўвагу—зараз жа ўскіпіць, скажа якую-небудзь дзёрзкасць. Вова пачаў горш вучыцца, грубіць бабулі. Рэзка пагоршыліся адносіны з бацькам. Такое ўражанне, што Вова не можа дараваць яму нейкую даўнюю крыўду. На распыты бацькі ён адказвае маўчаннем або моцным раздражненнем.

А тры дні назад да бацькоў Вовы прыйшла цэлая дэлегацыя са школы: хлопчык нагрубіў настаўніцы рускай мовы, уцёк з яе ўрока і вось ужо цэлы тыдзень адмаўляецца хадзіць на ўрок рускай мовы.

Увечары занепакоеная Вольга Фёдараўна, маці Вовы, прыйшла да мяне: што рабіць з сынам? І вось мы разам з ёй спрабуем разабрацца ў пераменах, якія адбыліся ў характары хлопчыка. Вольга Фёдараўна добра разумее, што перамены ў паводзінах падлетка, у адносінах яго з сябрамі, з бацькамі, настаўнікамі цесна звязаны з унутранымі зменамі ў дзіцячым арганізме. І без кансультацыі ўрача тут не абыйсціся.

Думаецца, што не лішнімі будуць гэтыя парады іншым бацькам і педагогам. Усе яны, мусіць, заўважылі, што самы складаны перыяд выхавання, які патрабуе спецыяльнага падыходу,—гэта так званы «пераходны ўзрост».

Дык што ж адбываецца ў арганізме падлетка? У чым заключаюцца знешнія праявы гэтых працэсаў? Што неабходна ведаць бацькам, каб быць пастаянна ў сяброўскім кантакце з сынам або дачкой?

Падлеткавы ўзрост (пубертатны перыяд, або перыяд палавога выспявання) з'яўляецца важным перыядам у жыцці чалавека. Ён пачынаецца ў дзяўчынак у 11—12 гадоў, у хлопчыкаў—у 13—14 гадоў і працягваецца 8—10 гадоў. У гэты час адбываюцца змены ў эндакрынным апарате (гіпофіз, шчытападобная залоза і г. д.) і ў палавой сферы, перабудова большай часткі органаў і сістэм (сардэчна-судзістая, стрававальная, скура), значныя змены ў нервовай сістэме і псіхіцы падлетка. Гэтыя змены маюць свае знешнія праявы, адбіваюцца на самаадчуванні.

У час палавога выспявання пачынаецца ўзмоцнены рост, значна павялічваецца вага падлетка. Часам назіраюцца непрапарцыянальнае павелічэнне даўжыні канечнасцей, вельмі хуткі рост, падлетак дужа худзее. Іранічныя заўвагі навакольных, пачуццё непаўнацэннасці могуць прывесці да замкнутасці, дзікаватасці.

Ва ўзросце 12—15 гадоў можа здарыцца неадпаведнасць у росце сэрца і крывяносных сасудаў. Гэта прыводзіць да лёгкага павышэння крывянога ціску. Моцныя псіхічныя перажыванні, празмерныя фізічныя нагрузкі іншы раз выклікаюць неўрозы сэрца. Вельмі важна не перагружаць падлеткаў, не вычэрпваць да канца іх імкненне да вялікай актыўнасці.

На скуры ў падлеткаў (твар, спіна, грудзі) часта паяўляюцца вугры. Захаванне рэжыму дня, заняткі спортам, лыжныя прагулкі, плаванне, строгая дыета (абмежаванне тлустых і вострых страў, ласункаў) дапамогуць пазбавіцца ад вугроў. У асобных выпадках трэба звярнуцца да ўрача-каسمетолога і прайсці спецыяльны курс лячэння. Прыблізна ў той жа час, калі паскараецца рост, у хлопчыка-падлетка «ламаецца голас», але праз некаторы час знікае ахрыпласць, якая так прыгнятае падлетка, і фармуецца голас дарослага чалавека.

У пераходным узросце магчыма спозненае або крыху ранняе палавое выспяванне. Можа назірацца заўчаснае развіццё грудных залоз. Левая малочная залоза ў дзяўчынак часам развіваецца хутчэй, але потым асіметрыя ў боль-

шасці выпадкаў знікае. У хлопчыкаў таксама назіраюцца змены ў грудных залозах. Сасок павялічваецца, уздымаецца, робіцца балючым пры сцісканні. Ніякага лячэння тут не патрабуецца, гэтыя з'явы праходзяць самі.

Месячныя ў большасці дзяўчынак паяўляюцца ва ўзросце 12,5—13 гадоў. Часам інтэрвалы паміж першымі месячнымі могуць быць ад 1—1,5 да 6 месяцаў. Паступова ўстаўліваецца цыкл, роўны 21—31 днём. Калі менструацыя вельмі хваравітая, моцная, трэба звярнуцца да гінеколога. У вялікіх гарадах нашай рэспублікі працуюць спецыялізаваныя кабінеты дзіцячай гінекалогіі.

У дні менструацыі можна займацца ранішняй зарадкай, наведваць урокі фізкультуры. Шкодзяць толькі празмерная фізічная нагрузка (удзел у лыжных і пешых паходах, кроссах) і пераахладжэнне арганізма. Пажадана, каб маці першы раз пагутарыла на гэтую тэму з дзяўчынкай-падлеткам яшчэ перад тым, як настане першая менструацыя.

Усе гэтыя змены, безумоўна, уплываюць і на характар, на паводзіны дзіцяці. Пяцікласнікі—малодшы падлеткавы ўзрост; дзеці ў такім узросце хутка стамляюцца, а пры стамляемасці праяўляюцца раздражненасць, упартасць, імкненне ўсё рабіць насуперак волі бацькоў і педагогаў.

Якраз гэта і адбывалася з малым суседам Вовам. Ды і не толькі з ім. Нездарма ў педагогіцы нават з'явіўся выраз «праблема пятых класаў». Але паводзіны падлетка прыходзяць у норму, калі «здымаецца» стамляемасць. Таму вельмі важна, каб была правільна арганізавана разумовая і фізічная нагрузка школьніка. Нельга глядзець на раздражненасць як на «непазбежнае зло ўзросту». З гэтым злом можна змагацца. Многае тут залежыць ад бацькоў, і ў першую чаргу арганізацыя часу падлетка, калі ён знаходзіцца дома. Вучні, якія займаюцца ў першую змену, павінны рабіць урокі пасля абеду і непрацягла адпачынку, з 15—16 гадзін. Тыя ж, хто ходзіць у школу ў другую змену, рыхтуюць урокі з 8 гадзін 30 мінут або з 9 гадзін раніцы.

Трэба прадугледзець у рэжыме дня і час для чытання мастацкай літаратуры, малявання, прагляду тэлевізійных перадач. Вучням сярэдніх і старшых класаў (14—17 гадоў) адводзяцца для гэтага паўтары—дзве з палавінай гадзіны ў дзень. Добра ўплываюць на здароўе гульні і спартыўныя забавы на свежым паветры. Штодзённа дзве—дзве з палавінай гадзіны падлетак павінен праводзіць на адкрытым паветры.

У перыяд падрыхтоўкі да экзаменаў рэжым дня павінен выконвацца асабліва дбайна. Час падрыхтоўкі да экзаменаў не павінен перавышаць штодзённай працягласці школьнай і хатняй вучэбнай работы на працягу года.

Важна забяспечыць дзіцяці правільную працягласць начнага сну. Падлеткам 11—12 гадоў трэба спаць 10 гадзін у суткі, падлеткам 15—16 гадоў—9 гадзін.

Развіццё дзіцяці і падлеткаў спрыяе паўнацэннае харчаванне. Ужыванне дастатковай колькасці бялкоў павышае супраціўляльнасць арганізма да інфекцыі, станоўча ўплывае на разумовую дзейнасць. Бялкі знаходзяцца ў асноўным у мясе, рыбе, тварагу. Самыя каштоўныя тлушчы—малочныя, якія ўваходзяць у склад малака, масла, смятаны.

Неабходна ўключаць у рацыён, асабліва зімой і вясной, гародніну, фрукты, сокі, у якіх змяшчаюцца каштоўныя для арганізма мінеральныя сокі і вітаміны. Правільнае паўнацэннае харчаванне ў пераходным перыядзе вельмі важнае, бо пажыўныя рэчывы, што паступаюць у арганізм падлетка з ежай, з'яўляюцца матэрыялам, з якога будуцца клеткі розных тканін і органаў. Бацькам у першую чаргу трэба ведаць пра змены, якія адбываюцца ў арганізме падлетка ў пераходны перыяд. Трэба ведаць для таго, каб дасведчана і чула тлумачыць падлетку прычыны перамен, якія адбываюцца ў ім, не дапусціць развіцця нездаровых схільнасцей.

Вельмі важна своечасова заўважыць перамены ў дзіцяці і дапамагчы яму ў гэты цяжкі момант. Але выхаваўчая работа бывае паспяховай толькі ў тым выпадку, калі дарослыя добра ведаюць падлетка, стараюцца зразумець яго, лічацца з індывідуальнымі асаблівасцямі яго характару.

Важнасць гэтай задачы ў наш час цяжка пераацаніць. Гаворка ідзе пра выхаванне гарманічна развітага чалавека—нашага сучасніка.

В. РАШЭТНИКАВА,
аспірантка кафедры анатоміі,
фізіялогіі і гігіены педінстытута
імя Горкага

У выдатнай рабоце Ул. І. Леніна «Вялікі пачын» ёсць радкі, асабліва дарагія нам, жанчынам. Яны прасякнуты клопатамі аб духоўным росце жанчыны, яе ўцягненні ў грамадскую вытворчасць, аб поўным вызваленні ад цяжару дробнай хатняй гаспадаркі. У першых грамадскіх сталовых, яслях, дзіцячых садах Уладзімір Ільіч бачыў парасткі камунізма, якія трэба клапаціліва вырошчваць на новай сацыялістычнай глебе.

«Ці дастаткова клапаціліва адносімся мы да парасткаў камунізма, якія ўжо цяпер ёсць у гэтай галіне? Яшчэ раз не і не. Грамадскія сталовыя, яслі, дзіцячыя сады — вось узоры гэтых парасткаў, вось тыя простыя, будзённыя, нічога пышнага, красамоўнага, урачыстага не дапускаючыя сродкі, якія на справе здольны вызваліць жанчыну, на справе здольны зменшыць і знішчыць яе няроўнасць з мужчынам па яе ролі ў грамадскай вытворчасці і ў грамадскім жыцці».

Для Саветскай дзяржавы ленінскі наказ — праграмы. Прадпрыемствы бытавога абслугоўвання і грамадскага харчавання,

ПРОСТЫЯ, БУДЗЁННЫЯ

дзіцячыя сады і яслі, грамадскія фонды спажывання — неад'емная састаўная сацыялістычнага ўкладу, звычайная прыкмета нашага быту. Красамоўна гаворыць пра гэта важнейшы дакумент партыі «Дырэктывы XXIV з'езду КПСС па пяцігадоваму плану развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1971—1975 гады», у якім наменчана «ажыццявіць мерапрыемствы па стварэнню саветскай жанчыне-матэры лепшых умоў працы і быту і ўмоў для выхавання падрастаючага пакалення». Асабліва падкрэслена ў Дырэктывах неабходнасць пашырэння грамадскага харчавання на прамысловых прадпрыемствах.

Аналізуючы стан грамадскага харчавання ў рэспубліцы, першы сакратар ЦК КП Беларусі П. М. Машэраў у справаздачным дакладзе XXVII з'езду КПБ падкрэсліў, што грамадскае харчаванне кіраўнікам прадпрыемстваў трэба разглядаць як свой важнейшы абавязак, бо «ў штурханіне і чэргах рабочыя і служачыя псуецца сабе настрой, траціцца шмат часу і... гэта ў канчатковым выніку адбіваецца на здароўі людзей і прадукцыйнасці працы».

У рэспубліцы ёсць нямала прадпрыемстваў грамадскага харчавання, вопыт якіх вучыць, як трэба клапаціцца аб пільных патрэбах рабочых і служачых. Адно з такіх прадпрыемстваў — рабочая сталовая фабрыкі імя Дзяржынскага ў Бабруйску, пра якую мы расказваем сёння.

* *

Сярод прозвішчаў бабруйскіх повараў, якія штодзённа гатуюць 88—90 тысяч страў, няма прозвішча Ганны Іванаўны Перык. Тым не менш любая кулінарная ўдача, творчая знаходка ў арганізацыі грамадскага харчавання не абыходзіцца без яе ўдзелу. Афіцыйна Ганна Іванаўна — кіраўнік трэста сталовых і рэстаранаў горада. А неафіцыйна — душа любога добрага пачынання, чалавек, які ўмее зацікавіць іншых, не церпіць абыякавасці і раўнадушнасці ў адносінах да любімай справы.

Вось і зараз у руках Ганны Іванаўны невялікі друкарскі бланк — «Талон якасці». «Гэты талон з'яўляецца дакументам на права прыгатавання страў», — запісана ў ім. Усялякае парушэнне тэхналогіі прыгатавання, выпуск нясмачных страў цягне за сабой заўвагу-пракол у талоне. Тры праколы — зніжэнне зараду повару або дыскваліфікацыя.

— Чым выклікана такая строгаць? — пытаемся ў Ганны Іванаўны.

— Час не стаіць на месцы. Сёння мы павінны завабляць

кліентуру, канкурыраваць з хатнім харчаваннем. Значыць, як мага менш стандартных страў і як мага больш фірменных, нацыянальных, арыгінальных. І смачных, безумоўна. Важна не толькі добра іх прыгатаваць, але і ўмела прапанаваць. Самую аб'ектыўную ацэнку нам, работнікам грамадскага харчавання, даюць жанчыны. Калі наша прадпрыемства карыстаецца ў іх аўтарытэтам, значыць, мы на правільным шляху, значыць, мы эканомім іх час, ствараем добры настрой.

— Але гэтыя клопаты не выходзяць за межы сталовых?

— Ёсць прадпрыемствы, дзе нашы клопаты не абмежаваны сценамі абедзеннай залы. Напрыклад, сталовая фабрыкі імя Дзяржынскага, завода гумавых тэхнічных вырабаў.

...Швейная фабрыка імя Дзяржынскага — шырока вядомае, перадавое прадпрыемства рэспублікі. Не менш вядомы і цэх нумар адзін гэтай фабрыкі — сталовая № 8. Утульная, да бляску вымытая зала, спакойныя шторы, стэрыльнай чысціні сталы.

Самы бойкі час — гадзіны пік. Між іншым, «гадзіны

пік» — гэта сказана хутчэй па інерцыі. Дваццаці хвілін дастаткова на пераход з цэха ў сталовую і на абед. Нязменным поспехам карыстаюцца апетытная саянка, біточкі ў тамаце. Іх аўтары і выканаўцы шэф-повар Сцяпан Хроп і повар Сцяпан Харлакевіч адчуваюць у такіх хвілінах вялікае маральнае задавальненне: бадай, гэта той адзіны выпадак, калі «знішчэнне» твайго ўласнага тварэння прыносіць радасць. Рэцэпт саянкі нескладаны: ялавічына, сэрца, сасіскі плюс агуркі і спецыі. Дома прыгатаванне такой стравы было б вельмі працаёмкае.

Меню складзена неяк пасямейнаму: не раздзьмута, але са зменамі па днях тыдня, з вітаміннымі салатамі, сокамі, напіткамі. Ёсць тут стравы для аматараў нацыянальнай кухні і кулінарнай «класікі», ласункі для прыхільніц кандытарскага майстэрства.

Кандытарскі цэх — гонар сталовай. Кожны дзень пяць заводскіх кандытараў выпякаюць прадукцыю дваццаці назваў. Ватрушкі і пясочныя пірагі, кексы і сухары, пернікі і рулеты, торты, якія растуць у роце, булочки велічыняй з грэцкі арэх і вялікія пірагі з капустай... Нядаўна кандытарскі цэх сталовай атрымаў вымпел і званне лепшага ў горадзе.

Можна было б яшчэ доўга расказваць пра меню, але яго можна ахарактарызаваць адным словам — смачна. Таму ўсе работніцы швейнай фабрыкі, за рэдкім выключэннем, абедуюць толькі ў сваёй сталовай. Чым растлумачыць яе папулярнасць? Дакладным захаваннем кулінарнай тэхналогіі? Максимальнай набліжанасцю да «хатняга» меню? Адназначна. Вось што казалі:

Марыя Васільеўна Касько, дырэктар фабрыкі:

— Сваю сталовую мы сапраўды лічым цэхам нумар адзін, цэхам, які істотна ўплывае на прадукцыйнасць працы. Абсталяванне сталовай, мэбля, ремонт, ацяпленне, электраэнергія — за кошт фабрыкі. Каб у абедзенны час не было штурханіны і мітусні, мы склалі графік для цэхаў, і хоць у сталовай толькі 140 месцаў — тут заўсёды парадак.

Побач з прахадной выбачыце кіёск «Рамонка». Бывае, што, збіраючыся на работу, жанчына не паспявае паснедаць. «Рамонка» — да яе паслуг. Тут усё свежае, гарачае, апетытнае. Існуе разнасны гандаль — гарачыя піражкі прыносяць проста ў цэх. Нарэшце, ідучы дадому, жанчыны нясуць купленыя ў буфетце паўфабрыкаты, кандытарскія і кулінарныя вырабы. Няма патрэбы хадзіць па магазінах, шукаць, што прыгатаваць на вячэру або на абед у выхадны дзень. У нас заўсёды ёсць катлеты, рыбныя стравы, адбіўныя, саянкі, каўбаса, субпрадукты, супавыя наборы, вараная гародніна, марынады, мноства кандытарскіх вырабаў, цеста.

Тамара Паўлаўна Вечар, старшыня фабкома:

— Ёсць у нас камісія грамадскага кантролю, якую ўзначальвае Зінаіда Аляксандраўна Вярбіцкая. Кожны член камісіі раз у месяц дзяжуріць на кухні, сочыць за парадкам, якасцю страў. Тым, хто мае патрэбу ў дыетычным харчаванні, фабком аказвае матэрыяльную падтрымку: толькі летась на гэта было выдзелена 1150 рублёў.

Раіса Іванаўна Некруценка, матарыстка першага цэха:

— У чым абавязкі кантралёра? Прыходжу да адкрыцця

КУЛІНАРЫЯ

СУП МАЛОЧНЫ ПА-МАГІЛЕЎСКУ

Крухмал развесці вадой, дадаць яйка і размяшаць да кансістэнцыі смятанкі. Выпякаць з атрыманай масы бліны таўшчынёю 1—2 мм. Гатовыя бліны астудзіць, нарэзаць, як на дамашнюю лапшу, і варыць малочны суп звычайным спосабам.

На 120 г крухмалу — палавіна яйка і 10 г цукру.

КРУПЕНІК ГРЭЦКІ З ТВАРАГОМ

На вадзе зварыць рассыпчастую грэцкую кашу і, пакуль яна цёпла, змяшаць з прапушчаным праз мясарубку тварагом, дадаць яйкі, соль, цукар, смятану і ўсё добра перамяшаць. Масу пакласці роўным слоем на патэльнію, змазаную топленым маслам і пасыпаную молатымі сухарамі. Паверхню

выраўняць, змазаць сумессю з яйка і смятаны і запячы. Гатовы крупенік паліць топленым маслам і разрэзаць на кавалкі. Да крупеніка падаць смятану.

На 200 г грэцкіх круп — 1 шклянка малака, паўтары шклянкі вады, 300 г тварагу, 40 г цукру, 4 яйкі (у тым ліку 2 у масу), па сталовай лыжцы сухароў, сметанковага масла і смятаны.

ЗАПЯКАНКА З ЖЫТНЯГА ХЛЕБА

З чэрствага жытняга або абдзірнага хлеба зрэзаць скарынку, а мякіш нацерці на дробнай

тарцы, прагрэць з палавінай нормы масла, дадаць цукар, карыцу і добра перамяшаць. Яблыкі абабраць, нарэзаць на кавалчкі і з астатнім маслам прыпусціць да палавіны гатоўнасці. Патэльнію змазаць маслам, пасыпаць тоўчанымі сухарамі і пакласці слямі хлеб і яблыкі. Заліць сумессю малака

з яйкам і запякаць, пакуль не паявіцца залацістая скарынка.

На 500 г сухароў $\frac{2}{3}$ шклянкі цукровага пяску, 500 г яблыкаў, 5—6 ст. лыжак сметанковага масла, 1 шклянка малака, 2 яйкі, дробачка карыцы.

ПЯЧОНКА, ФАРШЫРАВАНАЯ ПА-ГОМЕЛЬСКУ

Пячонку, пажадана ялавічную, нарэзаць пластамі таўшчынёю 1,5 см. Зверху пакласці адбіты пласт сала таўшчынёю прыкладна ў паўсантыметра і слой злёгка падсмажанай цыбулі, пасаліць і пасыпаць перцам, загарнуць у выглядзе рулета, перавязаць шпагатам і на 1—2 хвіліны апусціць у кіпячы алеі. Як толькі рулет зарумяніцца, тушыць яго да гатоўнасці ў невялікай колькасці булёну з цыбуляй, пятрушкай, морквай, сельдэрэем.

Гатовы пячоначны рулет астудзіць, нарэзаць тонкімі колцамі і падаць як халодную закуску.

РЫБА, СМАЖАНАЯ Ў ЦЕСЦЕ

400—600 грамаў рыбнага філе прамыць, нарэзаць на порцыі, а затым кожны кавалак

разрэзаць удоўж на тры-чатыры палоскі і замарынаваць. У марынад пакласці соль, молаты чорны перац, сок палавіны лімона або лімонную кіслату, 5 г пасечанага зялёнага пятрушкі або дробна парэзаную зялёную цыбулю, сталовую лыжку алею. Усё перамяшаць і трымаць у халадзільніку адну-дзве гадзіны.

Цеста для рыбы. Узяць 200 г мукі, шклянку халоднай вады, соль па смаку, палавіну чайнай лыжкі цукру, сталовую лыжку алею, 3—4 яйкі. Бялкі аддзяліць. Жаўткі, соль, цукар, алеі змяшаць і развесці вадой, усыпаць усю прасеяную муку і мяшаць лапаткай, пакуль не ўтворыцца аднародная маса без камякоў. Цеста павінна быць, як для аладак. Бялкі збіць на густую пену, змяшаць з цестам і перамяшаць знізу ўверх. Трымаць у халадзільніку. За паўгадзіны перад падачай на стол разагрэць у каструлі тлушч. Марынаваную кавалчкі рыбы па адным браць на відэлец, мацаць у цеста, здымаючы лішняе, і апускаць у разагрэты тлушч. Смажыць да ўтварэння румянай скарынкі, вымаць шумоўкай і класці на друшляк, каб сцёк тлушч. Гатовую рыбу падаць, паклаўшы ў выглядзе клеткі, на маленькай талерцы, пакрытай прыгожа выражанай папяровай сурвэткай. На гарнір — нарэзаны лімон. Соус мянз падаць у соусніцы асобна.

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

Мая маці нарадзіла і выхавала 12 дзяцей. Членам калгаса не з'яўлялася, але працавала. Ці мае яна права на пенсію як мнагадзетная маці?

Міёрскі раён

К. МАРОЗ

Паводле агульнага правіла, пенсіі па старасці назначаюцца жанчынам — членам калгасаў, якія дасягнулі 55 гадоў і маюць стаж работы не менш 20 гадоў. Аднак для мнагадзетных маці ёсць ільгота. Жанчынам, якія нарадзілі 5 і больш дзяцей і выхавалі іх да васьмігадовага ўзросту, пенсіі назначаюцца пасля дасягнення 50 гадоў і пры стажы работы не менш 15 гадоў.

Так што Ваша маці здолее атрымаць пенсію па старасці, калі яна мае стаж работы ў калгасе не менш як 15 гадоў.

Да Вялікай Айчыннай вайны я 9 гадоў працавала медыцынскай сястрой у інфекцыйным аддзяленні, а пасля вайны — 6 гадоў у дзіцячым доме для хворых на лішай. Ці маю я права на льготных умовах перайсці на пенсію па старасці?

Пухавіцкі раён

А. МІХАЙЛАВА

Згодна з пастановай Савета Міністраў СССР ад 22 жніўня 1956 г., малодшы медыцынскі персанал, які працуе ў інфек-

цыйных установах і непасрэдна абслугоўвае хворых, мае права на пенсію на льготных умовах. Гэтая пенсія назначаецца тым работнікам, якія не менш палавіны патрэбнага стажу (у дадзеным выпадку не менш як 10 гадоў) працавалі на рабоце са шкоднымі ўмовамі.

Наконт таго, ці маеце Вы права на такую пенсію, трэба звярнуцца ў раённы аддзел сацыяльнага забеспячэння.

Ці дазваляецца даплата (надбаўка) загадчыкам вытворчых брыгад і жывёлагадоўчых ферм калгасаў, якія маюць вышэйшую або сярэдняю адукацыю?

Іўеўскі раён

І. МАЗЫРКА

У рэкамендацыях па аплаце працы ў калгасах Беларускай ССР, зацверджаных пастановай Савета Міністраў БССР ад 20 ліпеня 1966 г., указана, што аплата працы спецыялістаў сельскай гаспадаркі, якія працуюць на пасадах загадчыка вытворчага ўчастка або жывёлагадоўчай фермы, можа быць павялічана да 30% для асоб з вышэйшай адукацыяй і да 20% для асоб з сярэдняй адукацыяй. Указаная надбаўка да пасадавага акладу выплачваецца пры ўмове сумяшчэння ўказанымі асобамі пасады спецыяліста вытворчага ўчастка, фермы (напрыклад, агранома, заатэхніка і да т. п.).

А. ХВАСТОУ,
кандыдат юрыдычных навук

«Яна ў ложку — кажа,
што ў яе грып...»

«Чатыры пікі!»

З англійскага гумару.

Мал. А. Чуркіна

Уладзімір КОРБАН

Праблема

Байка

Сышліся маладзенькіх двое.
Прыгожыя, вясёлыя абое,
Каханне ў іх — як мае быць.
Чаму ж было сям'і ім не стварыць,
Калі ў наяўнасці такое!
Мядовы месяц! Шчасце ў іх спаўна.
«Валерык мой!» «Мая Гануська!»
І звонкая за буськай буська.
Ён да яе, ці да яго яна,
Бывае, часам падб'ягае:
— Каток,
Разяў раток! —
І ў рот каханенькі цукерку пхае.
І буська зноў...
Ды вось мядовы месяц адышоў.
І тут праблема ўзнікла ў іх такая:
Хто кіраваць
Павінен кім!
Ці жонкай муж, ці жонка ім!
Праблему гэту і ўзяліся вырашаць.
Свае правы абодвума бакамі
Адстойваліся так, што будзь здароў! —
Яна хадзіла часта з сінякамі,
Ягоны ж твар не зажываў ад кіпцюроў.

Нарэшце,

Я маладым сказаць бы змог:
Цалуйцеся сабе, цукеркі разам ешце,
Але жыццём кіруюце ўдвох.
Паверце, ў вас не будзе ладу,
Калі пачнеце вы дзяліць уладу.

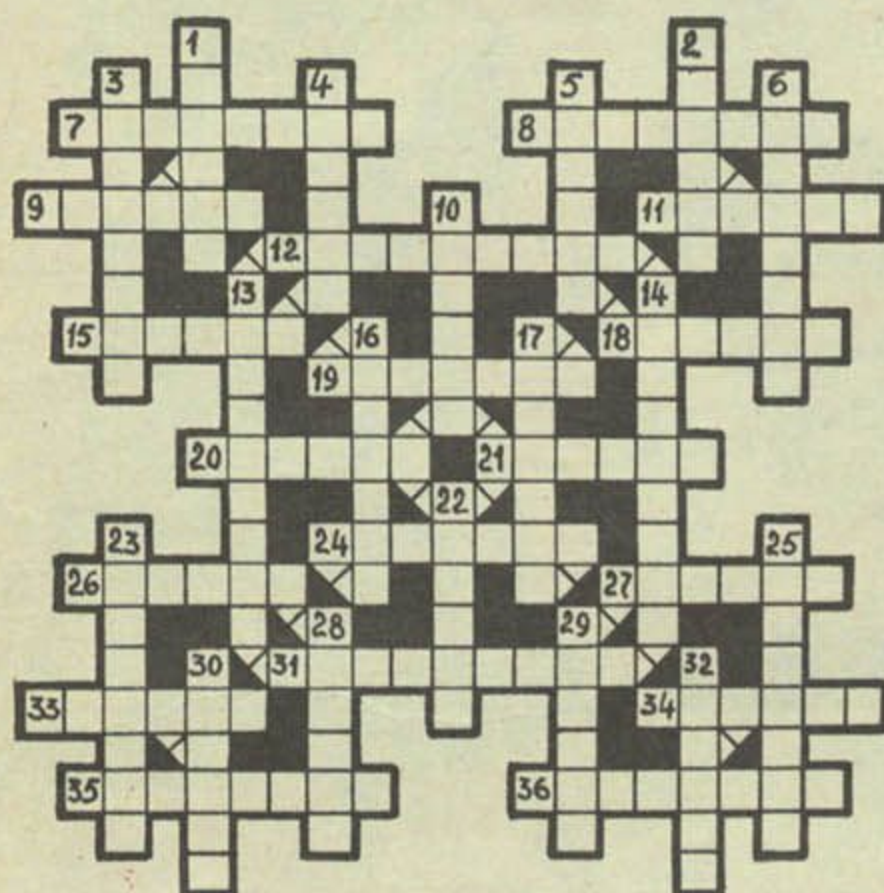
КРАСВОРД „НАША РЭСПУБЛІКА“

Па гарызанталі: 7. Вядомы беларускі драматург. 8. Народны танцавальны ансамбль Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. 9. Рабочы-чыгуначнік, які першы сярод беларусаў атрымаў званне Героя Сацыялістычнай Працы. 11. Настаўніца, Герой Сацыялістычнай Працы. 12. Лётчык, Герой Савецкага Саюза. 15. Прыток Заходняй Дзвіны. 18. Знатны брыгадзір трактарнай брыгады, Герой Сацыялістычнай Працы. 19. Камандзір партызанскай брыгады, якая дзейнічала ў часы Вялікай

Айчынай вайны на Барысаўшчыне. 20. Возера ў Брэсцкай вобласці. 21. Беларускі літаратурны часопіс. 24. Адзін з герояў-падпольшчыкаў Свідэля. 26. Паэма Р. Сабаленкі. 27. Выканаўца адной з ролей у кінафільме «Зялёныя агні». 31. Кампазітар, аўтар музыкі да кінафільма «Міколка-паравоз». 33. Ігрок мінскай футбольнай каманды «Дынама». 34. Мемарыяльны комплекс. 35. Горад у Гомельскай вобласці. 36. Легендарны беларускі партызан.

Па вертыкалі: 1. Заслужаны артыст БССР. 2. Паэма Аркадзя Куляшова. 3. Шахматыст, чэмпіён свету 1968 г. сярод студэнтаў у камандным заліку. 4. Аператар фільма «Іван Макаравіч». 5. Акадэмік, Герой Сацыялістычнай Працы. 6. Фэстывальшчыца, чэмпіёнка XIX Алімпіяды ў Мехіка ў асабістым і камандным першынстве. 10. Кампазітар, аўтар оперы «Андрэй Касценя». 13. Паэма Паўлюка Труса. 14. Старшыня калгаса імя Чкалава Барысаўскага раёна, Герой Сацыялістычнай Працы. 16. Мінская партызанка-падпольшчыца, Герой Савецкага Саюза. 17. Кіраўнік Дзяржаўнага народнага ансамбля песні і танца БССР. 22. Вёска на ўсход ад Оршы, дзе збудаваны помнік-музей савецка-польскай баявой садружнасці. 23. Лётчык, адважны сын беларускага народа, двойчы Герой Савецкага Саюза. 25. Абаронца Брэсцкай крэпасці. 28. Прафесар, мінскі падпольшчык, Герой Савецкага Саюза. 29. Хакеіст мінскага «Тарпеда». 30. Выканаўца адной з ролей у фільме «Пісьмы да жывых». 32. Раённы цэнтр Віцебскай вобласці.

Склаў Л. МАСЛОУСКІ

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У 2 НУМАРЫ

1. «Золата». 2. Таката. 3. Флейта. 4. Навела. 5. Атаман. 6. «Кабзар». 7. «Арарат». 8. Масква. 9. Раманс. 10. Сакрат. 11. Сахара. 12. Марыкс. 13. Каперс. 14. Газета. 15. Ананас. 16. Нарада. 17. Канапа. 18. Аналіз. 19. Гавана. 20. «Сільва». 21. Маліна. 22. «Аманал». 23. Балада. 24. Баркас. 25. Абакан. 26. Навага. 27. Саната. 28. Панама. 29. Купала. 30. «Багема». 31. Гранат. 32. Арагон. 33. Гаўрук. 34. Маніла. 35. Арманд. 36. Намган. 37. Аладаў. 38. Каліна. 39. Нанаец. 40. Нарзан. 41. Пакрас. 42. Падача. 43. Канада.

На першай старонцы вокладкі: студэнтка II курса інжынерна-педагагічнага факультэта Беларускага політэхнічнага інстытута камсамолка Наталля Сідарава.

На апошняй старонцы вокладкі: мяккасць і жаноцкасць моды вясны 1971 года падкрэсліваецца рознымі шалямі, касынкімі, хустачкамі. Модныя шалі з шаўковых тканін з доўгімі канцамі, завязаныя на галаве або на шыі, шалі з махрамі або пампонамі, шыфонавыя касынчкі або хустачкі, завязаныя вакол шыі, тонкія шалі з махрамі.

Усе тыпы паліто аб'ядноўваюцца аднолькавай даўжынёй: мідзі. Паліто часам прадстаўлены ў ансамблі са штанамі.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КО-НАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказні. сакратара, аддзела прамысловасці — 32-38-14, аддзелаў сельскай гаспадар-кі і культуры — 32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага. Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

АТ 10150. Здадзена ў набор 1/III-71 г. Падп. да друку 24/III-71 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Папера 60×90%. Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Мінск. Цана 15 кап.

Дадатак — выкрайка. Тыраж 393499 экз. Заказ 103.

Цена 15 кап.

74995

Мого